

LITOSTROJ

GLASILO KOLEKTIVA LITOSTROJ

ETO VI.

LJUBLJANA, JUNIJA 1965

ŠTEVILKA 6

PO UTRJENIH POTEH OCENA DELA DSP IN ODS

Po zboru samoupravljalcev

POGOVOR S PREDSEDNIKOM DSP MARJANOM KOMPOLSKOM

Po zadnjih volitvah polovice članov DSP in svetov delovnih enot smo se obrnili na predsednika DSP Marjana Kompolskega s temile vprašanji:

1. Kakšne prednosti so po Vašem v tem, da volimo vsako leto polovico novih članov v samoupravne organe?

Prav gotovo ima ta sistem določene prednosti, ker omogoča večjemu številu članov kolektiva, da sodeluje v samoupravnih organih. Tako se vključijo v delo samoupravljanja tudi tisti, ki do sedaj te možnosti niso imeli. Iz tega je moč sklepati, da bo v določenem času pretežen del članov kolektiva šel skozi šolo upravljanja, to pa bo hkrati povečalo njihovo vpogled v upravljanje podjetja, znali bodo bolj tehtno presojati in se odločati o poglavitnih in drugih vprašanjih. Prednost tega načina je tudi v tem, da se vsako leto menja samo polovica članov, tako da ostane kontinuiteta. Pričakujemo, da bo v organih sedaj večja razgibanost, aktivnost in zanimanje za delo.

2. Ali je v preteklem letu DSP ustrezal po sestavi zahtevam in potrebam, ki jih preden postavlja delo in življenje kolektiva?

Menim, da je, čeprav vemo, da je bilo nekaj članov, ki so prvič v življenju sodelovali v samoupravnih organih. Samoumevno je, da vsi niso dorasli raznim zahtevnim nalogam zaradi pomanjkanja ustreznega znanja, toda tudi ti so se vključili v delo, ki jim je bilo bolj dostopno. Moram poudariti, da je bila v DSP večina takih, ki so vsestransko uspešno in aktivno sodelovali. Omenil bi še, da se skoraj vedno, kadar gre za izvajanje važnejših aktov, dogaja, da je gradivo za razpravo prepozno v rokah članov, razen tega pa je pogosto tudi težko razumljivo. Da bodo člani uspešneje opravljali svoje naloge, bomo morali še bolj skrbeti za redno izobraževanje in izpopolnjevanje tistih, ki to potrebujejo. Naloge, ki so postavljene pred naše člane, so vedno bolj odgovorne in zahtevajo splošno in strokovno razgledanost. V tej smeri in spričo potrebe po

takšnem izobraževanju bo naš IC tudi v bodoče izobraževal delavce v družbenih in samoupravnih organih v obliki seminarjev ali šol. Tako bodo dobili člani teh organov potrebno podlago za uspešno delo.

Razumljivo pa je, da vsak organiziran pouk lahko koristi članom le tedaj, če ga bodo redno obiskovali. Na žalost moram poudariti, da šola, organizirana za delavce v družbenih in samoupravnih organih v letu 1964, ni tako uspela, kot smo si to zamisljali, ker je tri četrtine slušateljev ni redno obiskovalo. Vzrokov za tako nizko udeležbo je več. Omenil bom le nekatere: nezanimanje pri nekaterih, preobremenjenost, družinski problemi, oddaljenost, problem prevozov pri drugih itd.

Vzemimo, da so bile potemtakem objektivne in subjektivne težave. Dolžnost novo izvoljenih članov pa bo, da se šole oz. seminarjev udeležijo, saj bo to v korist vsakega posameznika in kolektiva.

3. V našem družbenem sistemu imajo samoupravni organi v delovnih organizacijah izredno pomembno vlogo. V kakšni meri izpolnjuje svoje naloge predvsem glede večje demokratičnosti in zavestnega upravljanja?

S statutom smo določili poglavitne pogoje za uresničitev samoupravljanja in nakazali njegov nadaljnji razvoj s stališča kar najbolj neposrednega določanja delovne skupnosti v skladu z družbeno in gospodarsko vlogo podjetja na podlagi vsakokratne organizacije poslovanja nasploh. Naš kolektiv se posebno zaveda pomembnosti in vloge samoupravljanja, zato smo skušali na sejah DSP delati in reševati naloge v tem smislu. Pri reševanju važnejših vprašanj nam je operativno vodstvo pripravljalo potrebno gradivo, ki pa ni bilo vedno temeljito. Pogrešali smo jasnih analiz, kar je bilo tudi mnenje članov. Sklepe pa smo sprejemali vedno po plodni razpravi in na podlagi mnenja večine članov DSP. O uspešnosti ne bi govorili, ker so mnogi sprejeti sklepi dolgoročnejšega značaja; so tudi taki, ki bi morali dati vidnejše rezultate. Nismo n. pr. še povsem uspeli prenesti rezultatov našega dela med proizvajalce. V zadnjem času smo se sicer čestokrat poslužili zborov delovnih ljudi, na katerih smo si prizadevali tolmačiti najaktualnejše zadeve. Na teh zborih smo hoteli dobiti mišljenja in predloge proizvajalcev in iz njih formirati sklepe, ki niso bili samo sklepi DSP, ampak večine kolektiva. Moram pa poudariti, da gradivo za te zборе še ni bilo tako dobro pripravljeno in podano, da bi ga pretežni del proizvajalcev razumel. Nedvomno pa je to najboljša oblika obveščanja kolektiva in jo moramo še naprej razvijati pa iz nje izluščiti mišlje-

Velik uspeh v Indiji

LITOSTROJ JE PODPISAL POGODBO ZA IZGRADNJO ŽELEZARNE V INDIJI — IZVAJALCI DEL NA TEM VELIKEM OBJEKTU BODO ČLANI POSLOVNEGA ZDRUŽENJA »SMELT«

Z indijskim investitorjem KAMANI INDUSTRIAL CORPORATION LTD. iz Bombaya je Litostroj sklenil pogodbo za dobavo strojne in elektro opreme za kompletno železarno s kapaciteto 150.000 ton surovega železa letno. Pogajanja so trajala nekaj let. Predložiti je bilo treba nekoliko variant in elaborator tehnološkega postopka, da bi dosegli najboljše pogoje glede na surovinsko bazo na tamkajšnjem področju. Pri teh pogajanjih je uspešno sodelovalo zunanjetrgovinsko podjetje INTERTRADE.

Idejne in druge projektne študije je izdelalo poslovno združenje »SMELT«, Ljubljana, ki bo tudi nosilec engineeringa za kompletno železarno. Razen Litostroja kot nosilca posla in dobavitelja dela opreme bodo sodelovala še podjetja Metalna iz Maribora, Strojna tovarna iz Trbovelj, Rade Končar iz Zagreba in Vatrostalna iz Zenice. S specifično opremo pa bodo sodelovala še druga jugoslovanska podjetja.

Železarna bo zgrajena v bližini mesta Udaipur v zahodno-indijski državi Rajasthan. To bo prvi objekt bazične industrije v tej indijski državi, ki šteje približno 20.000.000 prebivalcev.

Surovinska baza za bodočo železarno bo železna ruda iz rudnika CHOMUMORIJA, ki vsebuje približno 60 odstotkov železa. Železarna bo zelo moderno opremljena. Tehnologija temelji na najnovejših izkušnjah in konceptih sodobne metalurgije. Železna ruda in ostali dodatki, ki so potrebni za proizvodnjo surovega železa, bodo po predhodni pripravi podvrženi predredukaciji v rotacijski peči. Takšen postopek bo omogočil boljšo pripravo vsipa za končno redukcijo v elektroredukcijski peči, hkrati pa se doseže tudi znižanje porabe električne energije in metalurškega koksa na tono surovega železa, kar ugodno vpliva na ekonomičnost proizvodnje. Razen tega se v rotacijski peči uspešno vpliva na vsipne komponente in tako doseže v končni fazi redukcije najboljše kvalitete sivega surovega železa. Redukcija predreduciranega vsipa se bo izvršila v elektroredukcijski peči, nato pa se bo posamezna šarža odlila na livnem stroju v obliki, ki najbolj ustreza komercialnemu plasmanu proizvodov železarne.

Strokovni svetovalec indijskega investitorja glede na tehnološki proces je bil prof. Ciril Rekar, direktor Metalurškega inštituta iz Ljubljane, kar pomeni hkrati visoko mednarodno priznanje tudi našim metalurškim strokovnjakom.

Vrednost zaključnega posla je približno 8 milijonov dolarjev. Dobavni rok za kompletno opremo je 2 leti, za montažo in spustitev objekta v obratovanje pa približno leto po dobavi zadnje opreme.

Sklenitev tega posla ni pomembna samo za Litostroj kot priznanje za dosedanje uspehe na mednarodnem področju in vloženo delo pri konkretnem poslu, temveč tudi za vsa druga podjetja strojne industrije, s katerimi Litostroj že leta uspešno sodeluje, in za afirmacijo našega industrijskega izvoza sploh. Posebej pa pomeni ta uspeh tudi prvi večji mednarodni uspeh poslovnega združenja »SMELT«.

nje kolektiva, saj bo DSP imel potem lažje stališče in sprejemal bo lahko konkretnije sklepe. V tem smislu je bilo naše delo demokratično in delno tudi uspešno.

Glede obveščanja kolektiva o dogajanju v podjetju pa ne smemo prezreti tudi našega časopisa, ki nam marsikaj poljudno in vnaprej raztolmači. Moja želja je, da bi v njem sodelovalo čimveč članov DSP, kakor tudi drugih članov kolektiva.

4. Kako ocenjujete delo ODS?

Sodim, da je bilo delovanje večine ODS uspešno, posebno zaradi tega, ker so jim problemi mnogo bližji in se o njih lahko konkretno pogovarjali. Nisem pa zasledil, da bi si sveti enot med seboj primerno pomagali in sodelovali pri reševanju skupnih problemov na področju proizvodne problematike ali druge. Omeniti moram komisije pri ODS, za katere se čestokrat sliši, da nimajo dela, da so formalnost in da jih je preveč. Smatram, da temu ni tako. Vprašanje je, kako ODS zadoljuje komisije in če zahtevajo njihova poročila. Mnogo je tudi odvisno od gradiva, ki ga pripravljajo za seje. Pozitivno v nekaterih svetih je, da vabijo tudi člane DSP in UO na seje, kar omogoča tesnejšo povezavo in poznavanje problemov, ki se potem prenašajo na centralni organ za lažje usklajevanje potreb v okviru celotnega kolektiva. Tako sprejeti sklepi so mnogo boljše in učinkovitejši. Za podrobnejši pregled delovanja ODS se obrnite z vprašanji še na predsednika ODS.

Delna uveljavitev ODS se odraža na področju proizvodne problematike, čeprav vemo, da imamo mnogo nerešenih problemov, ki jih skušamo reševati z načrtno poslovno politiko podjetja, sprejeto na eni izmed sej DSP. Prav tako so še nerešeni problemi na področju štednje in poslovnih stroškov. Z vsvo vestnostjo rešujejo pravilno zaposlovanje in medsebojne odnose. Mnogo prizadevanja vlagajo tudi v načelno še nerešeno vprašanje nagrajeva-

nja po delu. Sveti enot upošteva tudi vse pripombe proizvajalcev, ki so koristne za uspeh enote. Pri reševanju družbenega standarda proizvajalcev, pogojev dela in nekaterih drugih področij so ODS manj uspešni, vendar ne morejo v polni meri reševati vseh problemov tudi zato, ker jim za rešitev primanjkuje sredstev.

5. Imate kakšne predloge za boljši sestav DSP in njegovo uspešnejše delovanje?

Smatram, da v DSP vse premalo vključujemo mlade proizvajalce, posebno take, ki bi aktivno sodelovali. Sploh je treba predlagati za DSP take proizvajalce, ki imajo voljo, željo in možnost sodelovanja. Slabo je imeti člane, ki imajo vedno kakšna opravičila zaradi preobremenjenosti na delovnem mestu, doma ali v drugih organizacijah in se zaradi tega ne morejo redno udeleževati sej DSP. V pretekli mandatni dobi smo imeli problem udeležbe članov DSP na nekaterih sejah, skratka problem sklepčnosti. Na žalost moram povedati, da v tej mandatni dobi kar dvakrat nismo bili sklepčni. Zato predlagam, da v bodoče predlagamo take člane, ki bodo pripravljeni sodelovati v tem organu.

6. Kako na splošno ocenjujete delo samoupravnih organov v preteklem letu?

Ker je bilo preteklo leto zelo težavno in je še danes, ko stojte pred nami mnoga neresena vprašanja, kakor nagrajevanje, stanovanjska izgradnja itd., lahko rečem, da so ODS in DSP svojo nalogo na splošno dobro opravili. Seveda nekeje več, nekeje manj. Imeli pa smo nekaj težav zaradi sklepčnosti. Morda bi celotno delo ocenili »dobro«, udeležbo na sejah pa s »komaj zadostno«. O sodelovanju z družbeno političnimi organizacijami lahko rečem, da je bilo v glavnem zelo dobro, saj smo pri reševanju problemov vedno iskali najustreznejša pota.

»Naloga nas vseh je, omogočiti, da bo razvoj samoupravljanja čim bolj potekal brez pritiska negativnih tendenc, da se bodo čim hitreje izboljševali in dalje razvijali notranji odnosi samoupravljanja v delovnih organizacijah, ki so pogoj za stabilizacijo družbenega samoupravljanja kot celote, in da bomo sposobni zagotoviti čim bolj izenačene pogoje za delo in ustvarjanje ter na delu zasnovano delitev dohodka.

(Edvard Kardelj na zboru samoupravljalcev.)

Izvoz in njegovi problemi

MAR NAJ NEPOSREDNI PROIZVAJALEC SE NADALJE SAM NOSI VSE OZIROMA PRETEŽNI DEL RIZIKOV PRI IZVOZU OPREME?

Za uvod nekaj osnovnih podatkov:

- Ne glede na pogoste spremembe v oskrbi z domačim reprodukcijskim materialom je naše podjetje že od leta 1962 dalje visoko devizno aktivno, kajti vrednost samo direktnega izvoza (indirektnega izvoza torej niti ne upoštevamo) vsako leto znatno presega naše uvozne potrebe za celotno proizvodnjo.
- V razdobju 1962—1965 bomo proizvodnjo povečali predvidoma za 41,6 odstotka, direktni izvoz pa za 79,3 odstotka, kar nedvomno dokazuje pravilno usmeritev. Hkrati se postopoma in dokaj ugodno izboljšuje razdelitev po valutnih področjih v korist izvoza za čvrste devize. Pri tem se moramo spomniti, da zlasti kompletne objekte prodajamo na kredit po meddržavnih sporazumih, ki jih je naša država sklenila z mnogimi deželami v razvoju.
- Seveda ne smemo prezreti, da je tudi naš indirektni izvoz zelo visok (Dieslovi motorji, proizvodi metalurških obratov itd.) in da je vsekakor precejšen del naše opreme namenjen za ključne objekte, ki jih gradimo doma (energetika, črna metalurgija in podobno). Med njimi sta tudi dve hidrocentrali, ki jih gradimo iz kreditov Mednarodne banke za obnovo in razvoj, mi pa zanj dobavljamo turbine in hidromehansko opremo.

Toda poglobimo se bežno vsaj v nekatere probleme, ki spremljajo našo izvozno dejavnost.

Proizvodni investicijske opreme za izvoz in za domače tržišče sta med seboj tesno povezani, se prepletata in dopolnjujeta, čeprav ima pri nas prva vsekakor prednost pred drugo. Boljši ali slabši rezultati tu ali tam so seveda vidni iz bilance podjetja.

Proizvodni proces zahteva ne samo pri serijski, ampak povsem enako tudi pri individualni proizvodnji stalen in nemoten dotok reprodukcijskega materiala v primerni izbiri. Samo na ta način je mogoče organizirati zares ekono-

viti drsne formule. Le-ta tudi ni predvidena v meddržavnih kreditnih aranžmanih. Če pa že neke v tem pogledu uspemo, so gibljive cene vezane na mednarodne statistične podatke, ki ne poznajo takih skokov cen materiala in plač, kot smo jih stvarno zabeležili v Jugoslaviji. Čvrste cene pa pomenijo za nas izreden riziko, ki se mu ni moč izogniti, kajti pogajanja trajajo tudi leto dni ali več, realizacija pogodb pa od 12—14 mesecev; v tako dolgem času pa se občutno podraži cela vrsta elementov v strukturi lastne cene. Zato nam analize kažejo, da so tisti posli,

(Madras) v pogodbenem roku, da pošiljke vilicarjev za Indonezijo, SSSR in druga tržišča odpremljamo po programu itd. Toda delno iz razlogov znotraj delno zunaj podjetja prihajamo pri posameznih objektih v neprijetne zamude in ponekod nam bodo kupci zaračunali penale, medtem ko o okrnjenem ugledu našega podjetja sploh ne govorimo.

Tam, kjer smo za zamudo v celoti sami odgovorni, bomo morali škodo nositi sami. Toda kaj pa v tistih primerih, ko lahko dokažemo, da smo n. pr. vse zvarjenice, ulitke in mehanizme pripravili pravočasno, pri montaži pa smo običajni, ker smo zaman čakali na ležaje, tesnila, instrumente, elektroopremo in ostali material iz uvoza, ker banka ni pravočasno zagotovila potrebnih deviz, vizirala nalogov in odprla akreditivov? Centralni delavski svet bo moral razpravljati in skle-

Tako smo pripravili za odpremo v Indonezijo dolgo vrsto naših 5-tonskih vilicarjev, ki smo jih to pot (na željo kupca) prebarvali z lepo modro namesto standardno rumeno barvo

pati o odobritvi bonifikacij, katere zatem končno rešuje pristojni organ Narodne banke. V čigavo breme bomo v takih primerih knjižili vse nepredvidene stroške, je trenutno še vedno odprto vprašanje, ki nujno terja rešitev.

Naštevati bi lahko še več neresenih problemov, toda naj bo dovolj! Razume se, da nas trenutne nelogičnosti v zunanjetrgovin-

skem sistemu, prešibka stimulacija za izvoz kot tudi težave v oskrbi z reprodukcijskim materialom ne smejo navdati s pesimizmom. Nadaljevati moramo z našimi dolgoletnimi prizadevanji in postavimo si za cilj, da kmalu prebijemo »zvočno mejo« 4 milijonov dolarjev direktnega izvoza letno!

DUŠAN BRGLEZ, dipl. ekon.

In še beseda o uvozu

RAZGOVOR S ŠEFOM LITOSTROJSKEGA UVOZNEGA ODDELKA INŽ. GABRIJELOM ERZINOM

Skupna vrednost vsega v Litostroj uvoženega materiala — direktni in indirektni uvoz — je v letu 1964 dosegla eno milijardo 636 milijonov dinarjev (1 \$ = 750 din) ali 9,3 % vrednosti lanske letošnje proizvodnje.

Od 20.412 različnih pozicij materiala, ki ga naša tovarna vgrajuje v svoje izdelke, jih 2.118 uvažamo s tujih tržišč.

Inž. Gabriel Erzín, šef litostrojskega uvoza nam je o delu in težavah uvoznega oddelka, o sedanji devizni politiki in lanskotnem in letošnjem planu uvoza med drugim povedal:

— Če hočemo iz uvoza zadostne količine reprodukcijskega materiala, moramo predvsem realizirati naše izvozne obveznosti. Če teh ne izpolnimo, se nam zmanjša vsota deviznih sredstev, ki so nam bila odobrena — po sklenjeni kompleksni pogodbi z Jugobanko — za uvoz materiala iz tujine. To je ena izmed glavnih značilnosti novega sistema delitve deviz.

Letos so nam v ta namen odobrili za 1,4 milijarde dinarjev deviznih sredstev, kar je za 50 milijonov dinarjev manj, kot je bil naš zahtevek.

KAJ NAJVEČ UVAŽAMO IN ZAKAJ?

Nabava uvoženega materiala poteka po raznih uvoznih režimih, ki se po zakonu o deviznem poslovanju in plačilnem prometu z inozemstvom delijo v — režim prostega uvoza, na liberalni uvoz, uvoz po kontingentirani listi in uvoz po generalni privolitvi. Ta razdelitev je narejena z vidika plačevanja in zagotavljanja deviznih sredstev za posamezne vrste blaga.

Vrednost uvoza po vseh štirih načinih ne sme prekoračiti zagotovljene kvote deviz. Pod prostim uvozom dobavljamo največ grafitne elektrode, livarski grafit, hladno lepilo in magnezijev metal. Liberalni uvoz nam je osnova za uvoz sivega surovega železa. Po kontingentni listi uvažamo: kotlovsko pločevino, brezšivne cevi, ležaje in visoko legirano jeklo. Največ prevoza pa se prelije na osnovi generalne privolitve. Ta zajema dele za dieselske motorje, livarske surovine, merne instrumente, razna obdelovalna in merilna orodja in elektro material.

Iz Poljske uvažamo — koks, pločevino in razne livarske surovine. Iz Sovjetske zveze — ležaje, jekla dobivamo iz CSR, dele za proizvodnjo dieselskih motorjev iz Danske, z mernimi instrumenti in deli turbin nas oskrbujejo švicarski dobavitelji, večino raznih aparatov, strojnih delov in elektro materiala pa nam dobavlja Zahodna Nemčija in Anglija.

Na listi naših tujih dobaviteljev so še podjetja iz Avstrije, Italije, Anglije, Švedske in drugih evropskih držav.

V letu 1964 smo večji del uvažali iz zahodnih držav — 71 % celotnega uvoza, medtem ko bomo letos zmanjšali uvoz iz konvertibilnega področja na 59,7 %.

ALI JE UVOZ V PORASTU?

Če pogledamo litostrojski uvoz v številkah, vidimo, da se leto za letom zmanjšuje delež uvoza nasproti celotni realizirani proizvodnji. Ta se je od 11,3 % v letu 1961, 10,6 % v letu 1962 ter 9,9 % v letu 1963 zmanjšal v letošnjem letu na 8,3 % (če bomo 100 % izpolnili plan).

KAKO REALIZIRATE KONKRETNE POTREBE PO UVOZNEM MATERIALU?

— Prva naša naloga je, da od dobaviteljev v inozemstvu zahtevamo ponudbe. Izberemo tisto, ki je za nas komercialno in tehnično najugodnejša. Preden sklenemo pogodbo, moramo od Jugobanke dobiti »regionalno odobrenje«. To je dokument, s katerim Jugobanka da svojo soglasnost za sklenitev uvoznega posla v določeni državi. To dovoljenje dovoljuje sklenitev pogodbe s podjetjem v inozemstvu. Za vsak sklenjeni sporazum s tujim dobaviteljem si moramo od Jugobanke priskrbeti še prijavo o zaključenem uvoznem poslu. To potrjuje mora uvoznik predložiti pristojni službi družbene kontrole. Kopija se kasneje priloži pri carinjenju blaga. Pogodba je tako sklenjena. Izvršiti je treba še plačilo. Večina naših dobaviteljev v inozemstvu zahteva plačilo vnaprej, dobavni rok pa šteje od dneva plačila. Jugobanki predložimo ustrezen plačilni nalog v viziranje (odobritev). Če banka ugotovi, da podjetje ne razpolaga z zadostno količino deviznih sredstev, nalog vizira in ga vrne uvozniku. Ta zopet napiše denarni nakazilo, kar je končno — odkup deviznih sredstev. Pristojna banka na podlagi tega opravi plačilo ali odpre akreditiv.

KAJ VAM POVZROČA NAJVEČ TEŽAV

— Največjo oviro nam pri reševanju uvoznih zaključkov povzroča prav ta zapleteni in dolgo-

trajni postopek z Jugobanko. Zaradi velikih zaostankov JB v izvajanju plačilnih nalogov za uvozniki reprodukcijski material se je lani naše podjetje znašlo v zelo težkem položaju. Celotno vrsto materialov, ki smo jih potrebovali za finalizacijo izvoznih izdelkov, nismo mogli uvoziti.

Lado Lucu

Nekaj industrijskih resnic

Navdušena poročila o uspehih nas ne smejo zavesti: na področju racionalizacije ni nikakršnih receptov, ki bi jih lahko povsod uporabljali. Potrebno je, da izmed vseh postopkov in pomožnih sredstev racionalizacije izberemo tiste, ki so najprikladnejši za konkreten primer.

— ★ —

Ce v treh letih ne opazimo nikakršnih sprememb v delavnicah, nas mora resno zaskrbeti: morda je to najboljši dokaz, da je organizacija zastarela.

— ★ —

Pri dolgoročnem planiranju ne sme vodstvo podjetja nikoli pozabiti, da namen takega planiranja ni, da bi podjetje — po izteku planiranega roka — likvidirali.

— ★ —

Naloga upravljanja je tudi večati voljo do dela, mobilizirati zainteresiranost delavcev in budi ti njihove potrebe po delu.

— ★ —

Investicija v človeški faktor v proizvodnji ali — enostavno rečeno — investicija v izobraževanje je najrentabilnejša investicija.

— ★ —

Raziskovanje tržišča je radar ali kompas sodobnega podjetja, ki mora pokazati kaj, kje in kako je treba nekaj proizvajati in prodajati.

— ★ —

Človek mora biti vztrajen, če ni še prepričan, ali bo uspel; ne sme pa biti trdoglav, če mu je postalo jasno, da je na krivi poti.

— ★ —

Proizvodnja materialnih dobrin ni edina naloga podjetja. Ima tudi svojo socialno funkcijo: ustvarjati zadovoljstvo in graditi odnose med ljudmi.

(Izbor, 18. 4. 1965)

DIREKTNI IZVOZ: DO KONCA MAJA 19,5 %

DO KONCA MAJA SMO LETNI PLAN DIREKTNEGA IZVOZA IZPOLNILI Z 19,5 %, KAR USTREZA REVIDIRANI DINAMIKI. REZULTATI BI BILI LAHKO BOLJŠI, ČE NE BI NALETALI NA SKORAJ NEPREMOSTLJIVE TEŽAVE Z REPRODUKCIJSKIM MATERIALOM. V PRETEKLEM MESECU SMO ODPREMILI DESET 5-TONSKIH VILICARJEV V INDONEZIJU, REZERVNE DELE ZA CEMENTARNO V ETIOPIJI, STROJNE DELE ZA AVSTRIJO ITD.

mično proizvodnjo ob primerni storilnosti in produktivnosti. Ne smemo pozabiti, da je inozemska konkurenca »izpilila« svoje sisteme do skrajnosti. V svetu se takorekoč dnevno srečujemo s številnimi grupacijami, ki se zaradi povsem določenih ekonomskih interesov povezujejo ne samo horizontalno, temveč tudi vertikalno tako, da razpolagajo s celotnim tokom: od lastnih energetskih virov in rudnikov prek proizvodnje polfabrikatov in finalnih proizvodov do lastnih ladij, zavarovalnic, bank in podobno.

Če pristajemo k temu še izkušnje v projektiranju, inženiringu in tehnologiji ter razpolaganje s potrebnimi laboratoriji, instituti in preizkuševališči, potem ni nič čudnega, če konkurenca lahko dobavi opremo za celotno cementarno v 10—15 mesecih, za hidrocentralo v 15 mesecih, žerjav v 6—8 mesecih itd., torej v času, v katerem se mi po številnih težavah čisto šele dokopljemo do osnovnega materiala. Inozemski kupci seveda vedno zahtevajo kratke dobavne roke ter nimajo posluha za očitna neskladja med bazično in finalno industrijo pri nas, pomanjkanje deviznih sredstev in podobno.

V pogodbah z inozemskimi kupci praktično ni moč uvelja-

ČESTITKA MARŠALU TITU

Delovni kolektiv našega podjetja, DSP in UOP, TK ZKS Litostroja, sindikalna in mladinska organizacija so poslali predsedniku republike tole brzojavko:

»Ob praznovanju Tvojega 73. rojstnega dne Ti želimo obilo zdravja in uspehov v prizadevanjih za ohranitev miru v svetu ter za miroljubno sožitje med narodi. Prav tako Ti želimo, da bi nam še vrsto let s svojim zgledom pomagal graditi socializem.«

Novi člani organov samoupravljanja

Letos poteka petnajst let, ko smo leta 1950 prvič izvolili svoje predstavniške organe delavskega samoupravljanja. V preteklih letih je bilo izdanih nešteto ukrepov in sprememb, ki so bili uzakonjeni v Ustavnem zakonu leta 1953 in v novi Ustavi leta 1963. Vsi ti ustavni predpisi so zagotovili delovnemu človeku mesto, ki mu gre kot proizvajalcu v delovni organizaciji. Z nastankom in nadaljnjim razvojem družbene lastnine je bil postavljen temelj nadaljnjemu razvoju socialistične družbe.

S samo izvolitvijo novih članov v organe delavskega samoupravljanja pa delo še ni končano. Vsi člani delovne skupnosti morajo neposredno sodelovati pri vseh odgovornih nalogah, ki so postavljene pred delovno organizacijo. Naj navedemo samo kot primer referendum, s katerim so se člani delovne skupnosti izrekli za uvedbo skrajšanega delovnega časa. Takrat so se vsi člani strinjali s tem, da bodo upoštevali vse ukrepe, ki jih bo uprava podjetja izvajala z namenom, da se doseže isti uspeh podjetja tudi s skrajšanim delovnim časom. In lahko upravičeno trdimo, da uspeh ni izostal. K temu je veliko pripomogla prizadevnost vseh organov delavskega samoupravljanja. Zato pričakujemo, da bodo tudi novoizvoljeni člani z isto vnamo sodelovali pri delu predstavniških organov in s tem zagotovili popoln uspeh podjetja. Na svojem prvem zasedanju se je konstituiral novi delavski svet

podjetja in izvoljene so bile njegove komisije. Iz poročila volilne komisije je razvidno, da so volitve polovice članov 14. maja v redu potekale in da je bilo izvoljenih v centralni delavski svet 37 novih članov, v delavske svete proizvodnih enot, sektorjev in službe pa 78 novih članov. Žal sta bila izvoljena v centralni delavski svet samo ena žena in samo en mladiček, v obratne delavske svete pa devet žena in trije mladički, kar je vsekakor premalo in bo potrebno prihodnje leto to zadevo temeljito premisliti.

NOVI UPRAVNI ODBOR

Na prvem zasedanju novega DSP je bil izvoljen tudi nov upravni odbor podjetja.

Njegovi člani so: Ing. Viktor Nolimaj, Leopold Kaučič, Pavel Peteh, Alojz Gruden, Vinko Kabaj, Boris Klemenc, Jože Lisjak, Ludvik Šarf, Ivan Zgonc, inž. Metod Marchisetti.

Za namestnike članov so izvoljeni:

Janko Kopač, Jakob Jurkovič, Franc Kovač, Anton Jeretina, Ivan Nemanič, Vlado Jankovič, Franc Škrbec, Drago Pintarič, Bojan Stine, Stane Vogeltnik.

Na prvi seji upravnega odbora dne 2. junija t. l. pa je bil izvoljen za predsednika upravnega odbora inž. Viktor Nolimaj.

Delo upravnega odbora

Iz poročila dosedanjega predsednika inž. Marka Celarca

Kratka je bila mandatna doba upravnega odbora. Samo eno leto je preteklo, kar je bil izvoljen (junija 1964). Njegovo delo pa je bilo zelo obsežno in uspešno. Iz poročila inž. Marka Celarca na seji delavskega sveta podjetja dne 28. maja 1965 navajamo:

1. Zelo pereče je vprašanje fluktuacije delovne sile. Z ureditvijo osebnih dohodkov se je to stanje izboljšalo; delavci pa bodo morali navsezadnje le priti do prepričanja, da stalno menjavanje delovnega mesta ne prinaša zmeraj koristi, posebno ne sedaj, ko bodo podjetja gledala predvsem na tiste sodelavce, ki bodo stalni.

2. Nadaljnjo skrb je posvečal upravni odbor izdelavi pravilnikov, ki naj bi pravilno uredili delitev čistega dohodka podjetja: pravilnika za nagrajevanje kadra za tehnično dokumentacijo, pravilnika za nagrajevanje vodstvenega in režijskega osebja in pravilnika o delitvi čistega dohodka podjetja. Vsi ti pravilniki so sedaj še v preizkusni dobi in od vseh članov naše delovne skupnosti bo odvisno, kako bomo te pravilnike smotno uporabljali, da bomo dosegli čim več sredstev za nadaljnji razvoj podjetja in delitev osebnega dohodka.

3. Eno izmed zelo važnih vprašanj je gradnja stanovanj. Kljub

temu, da zgradi podjetje precej stanovanj, jih še vedno primanjkuje. Se zmeraj je neresenih približno 300 prošenj. Letos grade v okviru delavske stanovanjske zadruge 128 stanovanjskih enot; vse to pa bo še premalo, ker bo okoli 63% prošenj ostalo še v naprej neresenih. Reševanje stanovanjskega problema bo zato še nadalje ena najtežjih zadolžitev organov samoupravljanja.

4. Organizacija podjetja je v polnem teku. Z uvedbo proizvodnih enot v podjetju so se pojavili razni problemi, posebno glede pravilne izrabe strojnih kapacitet po nujnosti objektov. Če bomo hoteli smotno gospodariti, bo potrebno pravilno urediti proizvodni program in posvečati več pozornosti organizacijskim vprašanjem.

5. Proizvodni rezultati v letu 1964 so bili zelo zadovoljivi. Plan proizvodnje je bil dosežen 99,6%; nasproti letu 1963 pomeni to povečanje za 6,8%.

Plan proizvodnje za leto 1965 je sestavljen z upoštevanjem porasta osebnih dohodkov. Celotni dohodek je predviden v višini 17 milijard. V prvih mesecih leta so bili ustvarjeni dobri rezultati in zato lahko upravičeno pričakujemo, da bo plan podjetja v celoti dosežen, če bodo člani še v naprej tako uspešno delali.

6. Tudi delo komisij upravnega odbora je bilo zadovoljivo. Gospodarska komisija je vključevala delo gospodarske komisije pri upravi podjetja; kadrovska komisija je dajala svoje mnenje in predloge pri sprejemanju novih sodelavcev; komisija za prošnje in pritožbe je obravnavala vloge raznih ustanov itd.; komisija za izdelavo predpisov o delitvi čistega dohodka pa je obravnavala vse pravilnike, ki jih v tej dobi ni bilo malo.

Novi člani DSP in svetov DE

V delavski svet podjetja z mandatno dobo dveh let — so bili izvoljeni tile kandidati:

Utroša Andrej, Pongrac Peter, Kompolšek Marjan, Jerman Janez, Sapor Anton, Pogačnik Viktor, Čretnik Jože, Vrhovec Miro, Papež Mirko, Velikonja Stane, Grebenšek Viktor, Bunc Boris, Kopač Janko, Trontelj Brane, Novak Vinko, Potočki Rudi, Jankovič Vlado, Jutršek Slavko, Podbevšek Franc, Papež Anton, Gošte Ivan, Benko Vid, Nemanič Ivan, Brezovšek Izidor, Žibert Vinko, Levičar Stane, Omejc Ciril, Rožnik Anton, Snoj Jožica, Hrovat Miroslav, Marn inž. Nestor, Česnik Ivan, Novak Ivan.

Za mandatno dobo dveh let so bili izvoljeni v svete delovnih enot tile kandidati:

MO:

Bergind Slavko, Kus Martin, Rihtar Franc, Jurček Janez, Novak Anton, Klobučar Josip, Čeferin Stane, Hranjec Ivan, Solce Alojz, Volfand inž. Zvonimir, Matjašič Milan.

PK:

Zohar Franc, Škerjanc Anton, Kabaj Vinko, Furdi Drago, Malečkar Milan, Lomšek Stane, Starič Ivan, Jarc Franc.

HS:

Debeljak Mirko, Požar Janez, Nadlišek Leopold, Lapuh Janko, Dimnik Julči, Anžin Ivan, Torkar Stane, Rogelj Franc.

SN:

Legvart Jurij, Selan Franc, Cerkenik Slavko, Pirih Mirko, Zakelj Jakob, Simčič Anton, Soklič Janez, Javornik Rafko.

DT:

Amon inž. Pavel, Kašček Jože, Oblak Drago, Kobal Niko, Bohorič Ivan, Kavač Karel, Lendero Stane, Podlipec Franc.

Oskrbovalni obrati:

Erman Mirko, Dečman Martin, Cafuta Alojz, Lovše Franc, Okretič Jože, Peroci Anton, Langerholc Franc, Habinc Peter, Drugovič Marija, Gomilar Jože, Simunič Emerik.

CTB in TKB:

Babšek inž. Dora, Cestnik Marjan, Kovačič Anton, Grum Janez, Zakrajšek Mira, Lemič Matej, Omejc Ciril, Savor Ivan.

Spl. sektor, EAS, KS:

Mihevc Jože, Saprunc Ester, Mravlja Sonja, Smolej Pavla, Stritar Anton, Venika Ciril, Vogeltnik Stane, Stržinar Andrej.

PPB, GRS, MB:

Mrežar Slavko, Šarf Ludvik, Pahor Andrej, Bišček Franc, Koškur Marija, Gorenc Drago, Zajc Milan, Tominec Marija.

Pomembni sklepi DSP

Na trinajsti redni seji DSP podjetja z dne 28. 4. 1965 so med drugimi sprejeli poslovno poročilo za leto 1964 z že nakazanimi predlogi za izboljšanje situacije v kolektivu (po sklepih, ki so začrtali poslovno politiko podjetja) in sprejetimi sklepi o priporočilih Izvršnega sveta.

Sprejeli so tudi pravilnik o nagrajevanju vodstvenega in vodilnega kadra z veljavnostjo od 1. aprila 1965 dalje, in sicer za 6-mesečno preizkusno dobo. Strojovna komisija je dolžna tekoče spremljati delo in poročati o nastalih spremembah in dopolnitvah UOP.

Na podlagi pooblastil člena 9. tč. 9 2. veljavnega pravilnika o delitvi čistega dohodka določa upravni odbor, da ob mesečnem oz. periodičnem ali zaključnem ugotavljanju uspeha proizvodnih oz. proračunskih enot do nadaljnjega odvajajo proizvodne odn. proračunske enote po doslej veljavnih predpisih o družbenem prispevku iz dohodka prispevek 15% od ugotovljenega uspeha, preden čisti dohodek, t. j. uspeh enote porazdele na osebne dohodke oz. na neobvezni rezervni sklad, rezerviran za pokritje osebnih dohodkov.

Člani DS so potrdili finančni plan izobraževalnega centra Litostroja s tem, da se plan dohodkov predvidi v višini 238.943.000 din, v isti višini pa tudi izdatki. Dalje se odreja 1,4% amortizacijska stopnja za stavbo ICL. Potrdi se plan dohodkov doma učencev ICL v višini 49.870.000 din.

Odobrili se amortizacijska stopnja v višini 1% za stavbo doma učencev izobraževalnega centra Litostroja.

Odobrili so predlog DS PE MO za uvedbo dodatka za delo v popoldanski in nočni izmeni ob nedeljah v višini 100% osebne obračunske postavke. Posebni dodatek velja samo za delavce v talilnici, ki delajo v štirih izmenah, in to z veljavnostjo od 1. 2. 1965. do analitične ocene delov-

nih mest.

Na štirinajsti redni seji DS z dne 12. maja 1965, so člani DS sklenili glede na zadolžitev 13. redne seje DS v zvezi z razdelitvijo ostanka čistega dohodka v znesku 10.000.000 din in glede na zadolžitev, da se ta znesek namenja za regresiranje članom kolektiva, ki letujejo v litostrojskih domovih, pod istimi pogoji kot lansk leto, le s to razliko, da je odobren regres za 7 dni po 500 din na koristnika — člana kolektiva (oziroma po 300 din za otroke).

Potrdili so predlog razpisne komisije, da se po zakonu in statutu podjetja razpiše mesto glavnega direktorja. V skladu z zakonom, s statutom in s sklepom delavskega sveta podjetja mora kandidat za pripravo na razpisano mesto glavnega direktorja izpolnjevati te pogoje:

— da ni bil obsojen za kaznivo dejanje zoper ljudstvo in državo, zoper narodno gospodarstvo, zoper uradno dolžnost, zoper družbeno in zasebno premoženje ali zaradi kršitve pravic samoupravljanja;

— da ima določene izkušnje in organizacijske sposobnosti, kot ustrezajo tako odgovorni funkciji;

— da ima visoko izobrazbo z večletno prakso v gospodarstvu, od tega vsaj 5 let na vodilnem mestu;

— da aktivno obvlada vsaj en svetovni jezik.

Razpis je DSP potrdil, potem ko je sprejel ostavko dosedanjega generalnega direktorja Ivana Kogovška, ki je odstopil iz zdravstvenih razlogov.

Razpisna komisija bo v roku 8 dni po sprejemu sklepa o izbiri kandidata obvestila vse prijavitelne kandidate o izidu natečaja. Kandidati pa imajo pravico ugovora v smislu predpisov Zakona o delovnih razmerjih.

Prijave za razpisano mesto so morali kandidati poslati do 31. maja 1965.

SINDIKAT IN SAMOUPRAVLJANJE

Letos 14. maja smo prvič izvolili polovico članov delavskega samoupravljanja, prihodnje leto bomo drugo polovico itd. Kaj hočem s tem povedati? To, da se bo morala sindikalna podružnica dobro pripraviti, da bomo proizvajalce v tem smislu tudi družbeno-ekonomsko izobraževali, ker brez te izobrazbe je nemogoče uresničiti geslo: »Proizvajalec — upravljaletc«. To je težko in zahtevno delo, ki ga bomo morali sistematično opraviti tako, da bo sleherni proizvajalec to potrebno izobrazbo čimprej pridobil. S tem se bomo na sejah DS/PE, UO in CDS podjetja izognili tudi izrazu »kimavci« ali »glasovalni aparat«. Glavna naloga sindikata je, da skrbi za izobraževanje svojega članstva v samoupravljalce, ker je tudi od tega veliko odvisno, kako bomo gospodarili v naši delovni organizaciji.

V imenu izvršnega odbora sindikata želim novoizvoljenim članom DS/PE, UO in CDS mnogo uspehov pri uresničevanju pravic in dolžnosti, ki so jih prevzeli v organih delavskega samoupravljanja.

Mihael Žilavec
predsednik sindikata

PROIZVODNE NALOGE LITOSTROJA

IT-NOVINE iz Beograda so dne 12. V. 1965 objavile članek pod naslovom »Proizvodne naloge Litostroja«.

Iz omenjenega članka je razvidno, da sta za proizvodni plan v letu 1965 značilni dve stvari, in to razširjeni program proizvodnje in težave in pomanjkljivosti, ki se pojavljajo s tem v zvezi. Zaradi dolgega procesa proizvodnje so bila naročila, ki jih je podjetje dobilo že v preteklem letu, prenesena v program za letos, pa tudi v onega za prihodnje leto. Za realizacijo planirane osnovne proizvodnje je bilo potrebno razširiti proizvodni program, reorganizirati proizvodne enote, izboljšati tehnološke postopke in bolj sinhronizirati delo posameznih enot.

Po sedanjih analizah bi število zaposlenih ustrezalo potrebam proizvodnega plana, toda z uvajanjem sodobnih metod v organizacijo dela bi bilo potrebno zmanjšati režijski kader v korist delavcev v proizvodnji. Po opravljenih analizah naj bi nadurno delo ne bilo več sredstvo za povečanje osebnih dohodkov pač pa regulator za vsklajevanje procesa.

Povečanje osnovne finalne proizvodnje v Litostroju ni odvisno samo od proizvajalcev temveč tudi od izpopolnitve strojnega parka z novimi stroji. Osnovna vrednost strojnega parka je že dokaj odpisana, v podjetju pa imajo tudi take stroje, s katerimi ne morejo dosegati potrebnih toleranc.

Vsi ti podatki kažejo, da bodo proizvodni načrti Litostroja odvisni predvsem od višine investicij in smotrnejšega izkoriščanja kapacitet. Večji poudarek bo na maloserijski proizvodnji, še nadalje pa bi morali povečati izdelavo turbinske opreme, zlasti za izvoz.

Če ne veš - LAHKO ZVEŠ!

Zdi se, da je ta naš koticček vzbudil zanimanje, četudi še ni bilo veliko vprašanj.

Kmalu bomo spoznali, da je njegova pestrost in zanimivost odvisna od nas samih oziroma od naših vprašanj.

Zato znova vabimo prav vse člane naše delovne skupnosti, da vprašajo, če želijo dobiti kako pojasnilo ali napotilo. Sedaj pa k že prejetim vprašanjem!

S. A. sprašuje, kako se bo najhitreje seznanil z dolžnostmi in pravicami, ki jih ima kot novi član delavskega sveta sektorja.

Odgovor: Poglavitno je, da pregledate statut podjetja, ker boste našli v njem vse, kar potrebujete kot član organa upravljanja vaše samoupravne enote. Oglejte si zlasti organizacijo samoupravljanja pri nas, kot jo najdete v 67. členu, in določila o organih upravljanja v členih 164, 165 in 167 statuta. Vaše dolžnosti in pravice izhajajo predvsem iz 239. člena, ki našteva glavne zadolžitve organa upravljanja, katerega član ste postali z izvolitvijo na zadnjih volitvah in po verifikaciji mandata. Nadalje naj vas opozorimo na 218. člen, ki določa, da taki organi upravljanja delajo na sejah. Za delo na sejah je pomemben 224. člen, s katerim je zagotovljena demokratičnost obravnave in opredelitve na seji. V 518. členu pa najdete določilo, ki je lahko zelo učinkovito sredstvo, da se kar najhitreje seznanite z vsemi samoupravnimi akti, na podlagi katerih boste med trajanjem mandata dejavno sodelovali v uveljavljanju samoupravljanja. Vendar upoštevajte, da naši dosedanjí samoupravni (splošni) akti še niso usklajeni z novimi zakoni, tako da se boste letos marsikdaj znašli v položaju, da sodelujete v obravnavi in sodelujete o zadevah, ki jih je treba po zakonu urediti s sklepi, dokler ne opravimo uskladitve statuta in pravilnikov. K splošni orientaciji o vsebini in načinu samoupravljanja v naši delovni organizaciji sodijo zlasti členi 36 do 55 v III. poglavju statuta. Na koncu naj omenimo, da boste večkrat slišali in brali o svetih delovnih enot; tako je namreč rečeno v novejših zakonih, medtem ko smo za te organe doslej uporabljali naziv obratni delavski svet (ODS), oziroma je to po statutu za sedaj istovetno z delavskim svetom enote.

Z. M. sprašuje, kako je sedaj opredeljena vloga sindikalne organizacije v podjetju in kje najde zadevna določila.

Odgovor: Statut je opredelil položaj sindikalne organizacije v 5. členu. Zadevna načela so večkrat poudarjena in je nakazana pot za njihovo uresničevanje. Poseben poudarek je v 227. in 228. členu glede vabila na seje organov upravljanja ter v 477. in 479. členu z vidika razmerij do družbenih organizacij in njihovega oblikovanja. Zelo pomembno je tudi določilo 502. člena, ki daje družbeno-političnim organizacijam velik pomen v zvezi z oblikovanjem in izvajanjem statuta kot našega osnovnega samoupravnega akta. Opozoriti vas moramo še na 15. člen temeljnega zakona o delovnih razmerjih, ki določa, da se pri nastajanju in urejanju delovnih razmerij delovna skupnost opira tudi na pobudo in aktivnost sindikatov in zagotavlja, da se pri obravnavanju predlogov, ki se nanašajo na delovna razmerja, njeni člani seznanijo z mnenji in predlogi sindikatov in drugih družbeno-političnih organizacij in društev o uporabi načel tega zakona na konkretna razmerja in odločbe s področja delovnih razmerij.

K. M. sprašuje, kako bo z njegovim delovnim razmerjem, ko gre na odslužitev vojaškega roka.

Odgovor: V tem pogledu ne najdete določila v statutu. Nepotrebno bi bilo tudi iskanje v sedanjem pravilniku o delovnih razmerjih pri nas, ker ta še ni usklajen z novim zakonom. Vaš položaj je urejen s 126. členom te-

meljnega zakona o delovnih razmerjih. Tam je določeno, da ostanete še naprej član naše delovne skupnosti in imate neposredno po odslužitvi vojaškega roka pravico ali iz dela v delovni organizaciji, med odsotnostjo mirujete. Poudarek je na neposrednosti, ki se mora po našem mnenju upoštevati časovno in dejansko. To pomeni, da je treba zadevno pravico uveljaviti neposredno po odslužitvi vojaškega roka in neposredno v tej delovni organizaciji (časovno neposrednost si razlagamo iz enakosti izraza, kot je uporabljen v 62. členu istega zakona,

vendar bo to natančneje definirano v bodočem splošnem aktu o delovnih razmerjih pri nas).

P. P. sprašuje, ali je lahko odsoten z dela s pravico do nadomestila osebnega dohodka zaradi preselitve v dodeljeno stanovanje.

Odgovor: Naš statut nima zadevnega določila; tudi v dosedanjem pravilniku o delovnih razmerjih (31. člen) ni tako predvideno. Temeljni zakon o delovnih razmerjih (72. člen) ne navaja takega primera. Potemtakem za sedaj ne morete tega uveljaviti kot pravico iz naslova tako imenovanega izrednega plačanega dopusta. Zato pa vam zakon daje pravico, da izjemoma izrabite en dan svojega letnega dopusta tiste dne, ki ga sami določite (68. člen).

Oglašajte se — vaše vprašanje bo vselej zanimivo in pomembno tudi za druge!

Dr. B. A.

Tehniko tudi netehnikom

V izvedbi Centra za izobraževanje je bil ob koncu aprila t. l. zaključen tečaj za netehnične uslužbence PPB, ki imajo po svoji službeni dolžnosti kakorkoli opraviti z opremo za hidroelektrarne. Tečaj, katerega namen je bil približati netehnikom osnovno tehnično znanje o strojni opremi, je bil prvi te vrste v Litostroju. Ne bo odveč, če o tem tečaju poročamo in objavimo nekaj izkušenj, ki bodo koristile prihodnjim podobnim prizadevanjem.

Potreba po izmenjavi znanja

Stara resnica je, da tehnično in komercialno delo tako globoko posegata drug v drugega, da ju ni mogoče razmejiti. Lahko bi rekli, da je tehnika v svojem bistvu iskanje najugodnejših kompromisov med zakoni teoretskih ved in zahtevami praktičnega gospodarstva. Ni pravi projektant, ki svojih črt in računov ne usmerja s stališča proizvodnih stroškov; slab komercialist pa je, ki ne ve, kaj prodaja!

Prepletanje tehničnega in komercialnega dela se v Litostroju izraža zlasti v PPB, torej enoti, ki organizacijsko združuje prodajno-projektivno dejavnost. Nimamo v mislih razmejitve zunanjih službenih dolžnosti, ki so s poslovnikom natančno določene, temveč vsebino dela samega, ki jo nerazdružljivo sestavljajo tako tehnični kakor komercialni elementi. V projektivi pomeni vsaka črta na papirju tudi že dinarje, v komerciali pa celo tipkanje in prevajanje tehničnih besedil že zadnjo fazo tehničnega dela.

Po prehodu podjetja iz planskega gospodarstva v komercialno poslovanje je bila potreba po »komercializiranju tehnikov in tehniziranju komercialistov« eden izmed vzrokov, ki so privledli do ustanovitve PPB. Skupna organizacijska enota in skupna streha sta sicer nekaj prispevali v tej smeri, vendar pre-

malo. Tehnična stran je še dalje delala »komercialne grehe«, komercialisti pa so pogosto »tehnično grešili«. Potreba po intenzivnejši izmenjavi znanja med obema dejavnostima je bila že nekaj let sem očitna.

Izvedba prvega tečaja

V takih okoliščinah je Center za izobraževanje v Litostroju z razumevanjem sprejel pred meseci predlog projektive HE in organiziral tečaj za netehnične uslužbence PPB, ki naj bi netehnikom dokazal, da tehnika tudi zanje ni nerazumljiva, če se ji skušajo približati brez predsodkov o nedosegljivosti njenih »skrivnosti« in če pokažeš le nekoliko dobre volje. Še posebej je hotel tečaj prepričati, da je potrebno v resnici prav malo tehničnega znanja, če se hočemo izogniti tehničnim spodrslijajem, večjim ali manjšim, ki se pojavljajo pri vsakdanjem delu naših netehničnih uslužbencev.

Tečaj je obravnaval samo strojno opremo za hidroelektrarne. Učna snov je obsegala osnovno znanje o vseh vrstah turbin, ki jih izdeluje Litostroj, o avtomatskih regulatorjih, predturbinskih in vodostanskih zapornih organih ter mazalnih, hladilnih in dreznajnih napravah. Dodano je bilo predavanje o potrebi znanstvenoraziskovalnega dela v laboratoriju.

Z ekskurzije tečajnikov — netehničnih uslužbencev PPB po tečaju v IC

Seja DS našega podjetja

Tečaj je bil obvezen za netehnične uslužbence domače prodaje in izvoza HE, prevajalnega in propagandnega oddelka. Obiskovalo ga je 20 udeležencev.

Kot predavatelji so se zvrstili skoro vsi projektanti HE, pri čemer je vsakdo predaval s svojega področja. Skupno je bilo 10 predavanj, od katerih je vsako trajalo po 2 šolski uri. Na teden je bilo po eno predavanje.

Nazadnje so morali udeleženci opraviti kratek test. Vsakdo je dobil tipkano tehnično besedilo in njegova dolžnost je bila odkriti 10 napak in nesmislov, ki jih je besedilo vsebovalo. — Po testu so imeli udeleženci tečaja priložnost povedati, kaj so v tečaju pogrešali, kaj jim ni bilo všeč in kaj bi si v prihodnje želeli.

Tečaj je zaključil izlet v HE Medvode, Moste in Završnico, kjer so udeleženci lahko videli v obratovanju vse vrste turbin, o katerih so slišali.

Uspeh

Sodeč po testu bi pridobljeno znanje udeležencev lahko ocenili z »zadostno«, ker so v besedilu odkrili le 21% napak. — Zakaj uspeh ni bil boljši, morda najlažje povzamemo iz kritike tečajnikov samih:

— Nekateri predavatelji niso svojih izvajanj prikrojili znanju poslušalcev in so namesto osnovnih pojmov predavali preveč »akademsko«, spuščajoč se celo preveč v svoje probleme.

— V predavanjih je manjkalo konkretnih primerov iz vsakdanje prakse.

— Preveč je bilo kompliciranih načrtov, premalo poljudnih opisov.

— Obširna snov je bila podana prehitro! Zaželeno bi bilo, da bi vsak projektant predaval vsaj dvakrat, pri čemer naj bi bila polovica časa porabljena za razgovor.

— Tečajniki so pogrešali ogled opreme med izdelavo v Litostroju.

— Namesto zgoščenih tečajev bi bila bolj primerna stalna predavanja (morda mesečno po eno) kot trajna oblika izmenjave znanja.

— Ko smo bili tako strogi do predavateljev, moramo pravici na ljubo navesti še en vzrok za ne preveč dober uspeh:

— Nekateri tečajniki so se udeleževali tečaja zelo neredno, kar kaže na dokajšnjo nezainteresiranost.

Končno pa lahko — kljub bedni dvojki — tečaj ocenimo kot zelo pozitiven. Za to govorita dve okolnosti:

1. Kratek test ni objektivno pokazal pridobljenega znanja tečajnikov, tako kot tudi v šoli odgovor na eno samo vprašanje ne more biti merilo učenčevega znanja. Če je tečajnikom od vsega, kar so slišali, ostalo samo malo, je to vendar mnogo!

2. Tečaj je zarezal prvo brazdo v doslej neozorano ledino. Ledina pa pričakuje še novih oravcev. Tehniki žele videti za volani traktorjev tudi komercialiste...

inž. Leopold Šolc

Naši strokovnjaki v SZ

Poročali smo že o sporazumu med našo državo in Sovjetsko zvezo o sodelovanju pri gradnji HE Djerdap. Najpomembnejše pri tem sporazumu je, da bodo pri izdelavi sovjetske dokumentacije za tri kompletne agregate, ki jih bo dobavila Sovjetska zveza, sodelovali od vsega početka jugoslovanski strokovnjaki (po 1 projektant, 1 konstruktor in 1 tehnolog), pri izdelavi dokumentacije za jugoslovanski del dobave (t. j. za tri kompletne agregate, 11 jih bo dobavil Litostroj) pa trije sovjetski strokovnjaki, izbrani po istem kriteriju, kar pomeni priznanje popolne enakopravnosti jugoslovanskega partnerja (Litostroja) že pri samem projektiranju objekta.

Sovjetska industrija bo odstopila jugoslovanski industriji tehnično dokumentacijo in rezultate laboratorijskih preizkusov do voda v spiralo, spirale, tekača in sifona za turbine v Djerdapu. To bo dokumentacija z vsemi popravki, ki bodo vneseni med izdelavo prvih treh turbin. Dogovorjena je tudi sovjetska dobava nekaterih glavnih delov za turbine, ki jih bo dobavil Litostroj. Predstavniki sovjetske in jugoslovanske industrije bodo nadalje skupaj določili roke za izdelavo tehnične dokumentacije za turbine v okviru rokov za spustitev hidroelektrarne v pogon, prav tako tudi gantogram za izdelavo projekta turbin in dobave sovjetskih delov za turbine, ki jih bo izdelal Litostroj. Vsi nadaljnji razgovori se bodo po podpisu ustreznega sporazuma med obema državama nadaljevali v

leningrajski turbinski tovarni »Leningradski metaličeskij zavod«.

Zvedeli smo, da je ekipa Litostroja, ki bo v treh izmenah sodelovala pri teh razgovorih in izdelavi sovjetske dokumentacije, že določena. V njej so: inž. Savo Rakčević in inž. Franc Gregorič, inž. Viktor Nominal, inž. Marko Celarc, Albert Oberstar, Uroš Kos, Janez Cigale in Jože Kožuh. Odhod prve izmene do trenutka, ko to poročamo, še ni določen.

Lahko pa omenimo, da je to sodelovanje med našo tovarno in Leningradom zbudilo pozornost tudi v jugoslovanskem dnevnem tisku in v Leningradu samem. Tako je sarajevski dnevnik »Oslobodjenje« 7. maja t. l. objavil daljši dopis svojega leningrajskega poročevalca Miodraga Marovića pod naslovom: »Kaj delajo Leningraščani za Jugoslavijo«, kjer čitamo med drugim:

»Tu so nam povedali, da vedo za sovjetsko-jugoslovanski sporazum o Djerdapu. Sovjeti se že pripravljajo za izdelovanje turbogeneratorjev, ki bodo vgrajeni v centrali in tako se sodelovanje jugoslovanskih in sovjetskih strokovnjakov že uresničuje.

Leningraščani bodo za Djerdap zgradili tri turbogeneratorje, naša podjetja: Rade Končar, Jugoturbina, Litostroj in druga pa bodo skupno s sovjetskimi strokovnjaki izdelala ostale tri turbine. Tako bo tudi dolgoletna želja po sodelovanju dveh industrij dobila svoj praktični odraz in to prav na polju zadnjih dognanj znanosti in tehnike.«

UGOTOVITVE OB POMEMBREM DELOVNEM USPEHU
V PROIZVODNJI FRANCISOVIH SPIRALNIH TURBIN

Ni več omejitve

Za razvoj turbinske proizvodnje v svetu je v zadnjih desetletjih razen prizadevanj po boljših izkoristkih in višji vrtilni hitrosti predvsem značilno, da prehajajo v obratovanje vedno večje in močnejše turbine. Stremljenje po večjih dimenzijah in močeh hidroagregatov je močno odjeknilo tudi v naši domači proizvodnji vodnih turbin.

NEPRICA KOVAN RAZVOJ

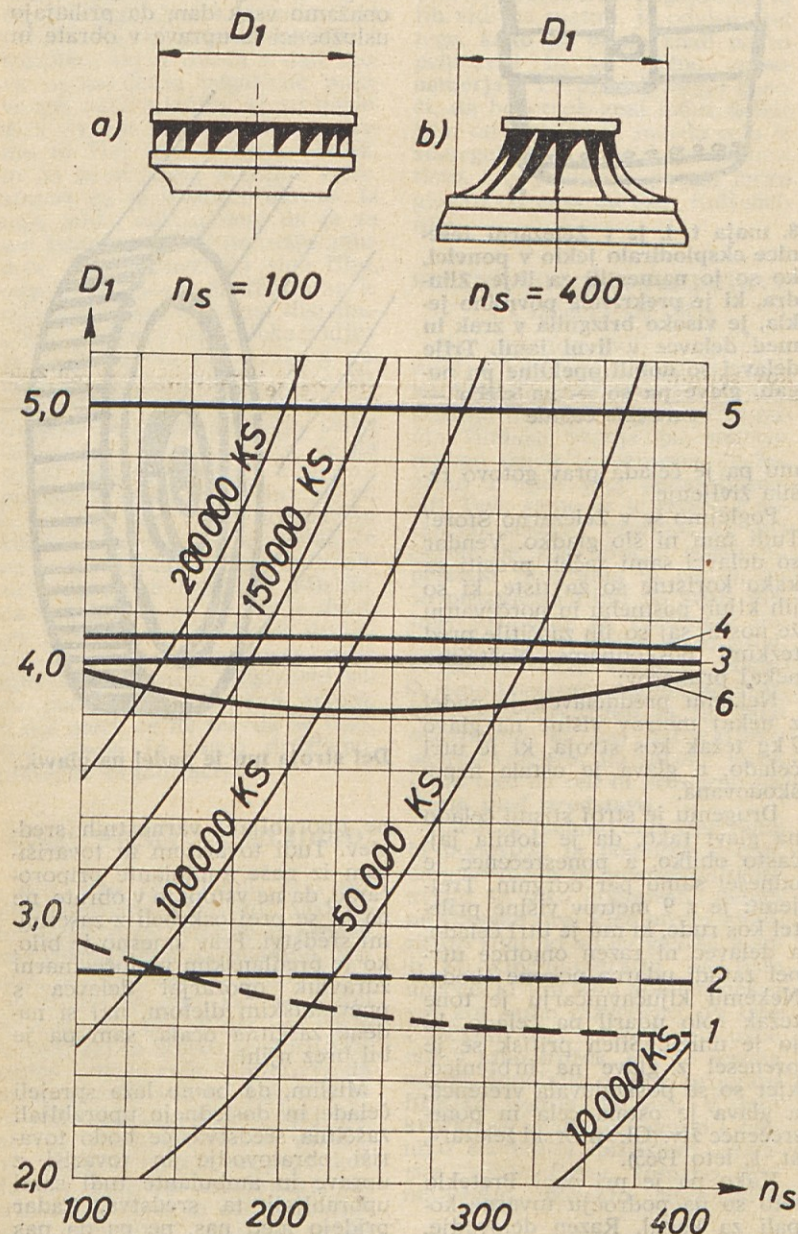
Če se v okviru tega članka ozremo samo na Francisove turbine, lahko ugotovimo, da so pred drugo svetovno vojno doma izdelane turbine le redko presegale 100 KS. Tu nekje je začel tudi Litostroj. Toda samo začel, kajti potreba našega gospodarstva in stanje turbinske proizvodnje v svetu sta nam vsilila tako hiter prehod na večje moči, da se s takim ne more pohvaliti nobena druga turbinska tovarna: leta 1950 smo bili s turbinami za HE MOSTE že pri 7.500 KS po turbinah in nekaj let za tem smo dosegli za HE JABLANICO 30.000 KS po enoti! Ti uspehi pa se nam zde danes že majhni v primerjavi s turbinami za HE SPLIT in HE BAJINO BAŠTO, ki daleč presegajo po 100 tisoč KS!

izbiri opreme izredno srečno roko in dali novemu podjetju tolikšne tehnološke možnosti, ki so nam pri samostojni izdelavi Francisovih turbin zadoščale do pred nekaj leti.

DOSEDANJE TEHNOLOŠKE MOŽNOSTI

Te tehnološke možnosti približno kaže diagram na sliki 1.

Na njegovi vodoravni osi je skala specifične vrtilne hitrosti Francisovih turbin (n_s), t. j. značilne računske vrednosti, ki določa obliko gonilnika in uporabnost na višjih ali nižjih padcih. Tako ima n. pr. gonilnik z $n_s = 100$ obliko po skici a) na sliki 1, gonilnik z $n_s = 400$ pa obliko po skici b). Čim nižja je specifična vrtilna hitrost, na tem večjem padcu

Slika 1:

Tehnološke omejitve pri izdelavi Francisovih turbin v Litostroju. Krivulja 1: ulivanje gonilnika iz jekla v enem kosu; krivulja 2: napetostno žarenje v Litostroju; krivulja 3: napetostno žarenje v Pulju; krivulja 4: transportne možnosti v montažni dvorani; krivulja 5: mehanska obdelava; krivulja 6: varjenje Francisovih gonilnikov

Čeprav je bil Litostroj ustanovljen in opremljen kot tovarna vodnih turbin, kako bi mogli spričo tega skokovitega razvoja zahtevati od takratnih gospodarstvenih planerjev in projektantov Litostroja tolikšno daljnovidnost, da bi predvideli opremo, ki bi ustrezala desetletja vnaprej? Saj ni bilo mogoče niti slutiti obsega in odgovornosti nalog, pred katerimi se je nekaj let za tem znašla industrija vodnih turbin.

Vendar gre projektantom Litostroja vsa čast, saj so imeli pri

lahko uporabimo gonilnik. Gonilnik pod a) lahko uporabimo na padcih do 400 m, gonilnik pod b) pa samo do 25 m.

Na navpični osi so vrednosti vstopnega premera gonilnika v metrih, merjenega pri vencu (D_1).

Debelejše prečne krivulje (črtkane in izvalčene) kažejo omejitve za posamezne tehnološke postopke.

Tanjše izvalčene krivulje kažejo približne dosegljive moči turbin.

Najmanj omejuje naše tehnološke možnosti mehanska obdelava (krivulja 5), saj bi lahko obdelali Francisove turbine s premerom gonilnika do 5 m. Vendar sestavnih delov takih turbin v podjetju ne bi več mogli transportirati. Žerjavi v montažni dvorani zadoščajo le za turbine s premerom gonilnikov nekaj nad 4 m (krivulja 4). Gonilnike za te turbine bi morali do nedavnega poslati na napetostno žarenje v Pulo, kjer ima »Uljanik« dovolj razsežno žarilno peč (krivulja 3). Šele nova žarilna peč v Litostroju nas je pred letom deloma napravila tudi v tem pogledu neodvisne od drugih podjetij. Doma smo pred tem lahko žarili le gonilnike nekako do premera 2,8 m (krivulja 2). Ta žarilna peč nam je več ali manj, vsaj za doma ulite gonilnike, tudi zadoščala, saj smo jih lahko ulili v enem kosu iz jekla le od 2,6 do 2,8 m premera (krivulja 1).

Omejene možnosti livanja je klenih gonilnikov v enem kosu smo boleče občutili v poslednjih letih, ko so bile zahtevane vedno večje in večje turbine. Bile so med drugim razlog za kolaboracijo (Bajina Bašta) s tujimi tvrdkami ali pa vsaj vzrok za naročitev ulitka za gonilnik iz tujih liven (Peruča).

Uspeh nove tehnologije

Da bi pomaknili omejitve v izdelavi Francisovih gonilnikov navzgor, sta proizvodni enoti HS in PK pred leti sprejeli predlog projektive HE, naj bi v prihodnje gonilnikov za velike Francisove turbine ne ulivali več v enem kosu, temveč naj bi sestavne dele gonilnika, to je lopate, venec in pesto, ulili posebej in nato medsebojno zavarili.

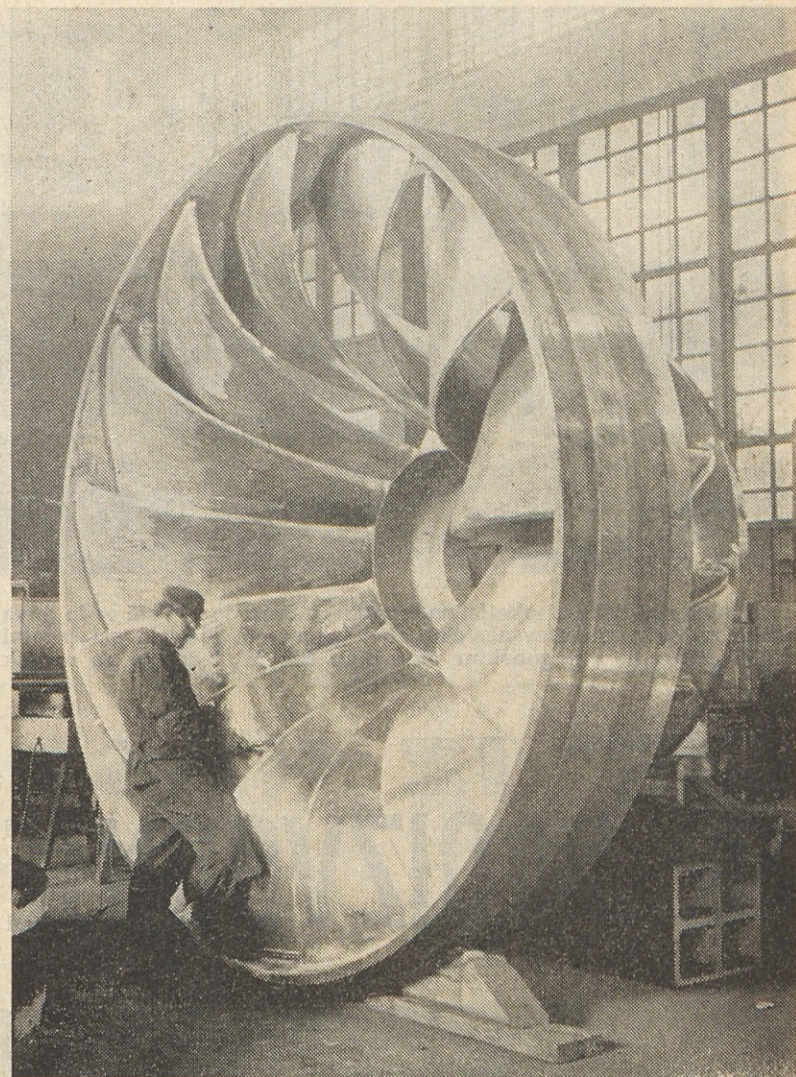
Ta postopek pomeni v primerjavi s prejšnjim povsem novo tehnologijo, ki terja drugačne risbe in modele, drugačno zarisovanje, drug način obdelave in kontrole, drugačna orodja in se razlikujejo predvsem po tem, da se livanju pridružuje varjenje — ki ni enostavno! — kot osnovni tehnološki postopek.

Kljub tolikim novostim sta prav lepo uspela gonilnika za indijsko centralo Yamuna II, ki smo ju kot prva izdelali po novi tehnologiji. Gonilnika imata 3.600 milimetrov maksimalnega premera, sta po 1650 mm visoka in 21,4 tone težka. Dajala bosta vsak po 24.400 KS na padcu 30,5 m (slika 2).

Ta delovni uspeh je nadvse pomemben! Kljub razmeroma majhnim kapacitetam peči v naši jeklilivarni sedaj lahko izdelamo doma tolikšne Francisove gonilnike, da samo njihovo pesto tehtajo toliko, kolikor so prej tehtali celotni gonilniki, uliti v enem kosu. V diagramskem prikazu na sliki 1 omejitve po krivulji 1 ne velja več. Na njeno mesto stopa krivulja 6.

Litostroju torej omogoča nova tehnologija samostojno izdelavo gonilnikov med 3,8 do 4 m vstopnega premera pri vencu, kar pri nizkih specifičnih vrtilnih hitrostih dosega moč 200.000 KS po turbinah. Ker ležijo krivulje 3, 4 in 5 nad krivuljo 6, pomeni, da k vsakemu gonilniku lahko izdelamo tudi vse ostale sestavne dele turbine, t. j. spiralo, predvodilnik, vodilnik, pokrov itd., da jih lahko žarimo in po tovarni tudi transportiramo. Vse to pomeni z drugimi besedami, da odslej lahko izdelujemo v Litostroju povsem samostojno turbine, ki spadajo med velike v svetovnem merilu. Samostojna izdelava turbin, n. pr. za HE Bajino Bašto, ne bi bila več vprašanje.

Upravičeno, zato lahko pribijemo, da pri izdelavi velikih Francisovih turbin v Litostroju ni več omejitev; to je posledica obvladavanja nove tehnologije Francisovih gonilnikov in zasluga vseh,

Slika 2:
Poslednji popravki oblike gonilnika za HE Yamuno II
(Foto Betka Tomšič-Kocjančič)

ki so pri prvih dveh gonilnikih sodelovali z uporno vztrajnostjo. Hvala gre prav vsem, od predstavnikov metalurških obratov, prek proizvodnih enot HS in PK do kontrolne službe, posebej pa je treba poudariti požrtvovalno zavzemanje obratovodje v enoti HS Jožeta Kožuha in delovodje zarisovalcev Maksa Kričaja.

Še druge prednosti zavarjenih gonilnikov

Odprava omejitve v samostojni proizvodnji velikih Francisovih turbin ni edina prednost nove tehnologije. Našteto še nekatere:

— Uvažanje velikih Francisovih gonilnikov iz navadnega litega jekla ne bo več potrebno.

— Dinarski izdelovalni stroški bodo po izkušnjah drugih tvrdk za nekako 10 odstotkov nižji kot pri gonilnikih, ulitih v enem kosu. (Ta prednost se seveda pri prvih dveh gonilnikih še ni mogla izraziti.)

— Tveganje livanja posameznih sestavnih delov gonilnika je dosti manjše kot pri livanju celotnega gonilnika, kar tudi pomeni večjo proizvodnjo.

— Obdelava posameznih lopat, ki so ulite v zakrivljeni obliki, je zaradi dobre pristopnosti lažja kot pri gonilniku, ulitem v enem kosu, kjer ozki kanali med lopatami otežkočajo obdelavo.

— Boljša je tudi možnost hidravlične oblike in dosegljiva je večja natančnost.

— Zaradi možnosti tehtanja posameznih lopat je mogoče lopate razporediti tako, da je potrebna pri statičnem iztežiščenju minimalna utež.

— Pesto in venec gonilnika sta tudi na notranjih ploskvah strojno obdelana.

Ne ostajamo sredi pota!

Dosedanji uspehi nas ne smejo zavesti, da ne bi že osvojene tehnologije še nadalje poglobljali in širili.

Predvsem je treba doseči še večjo natančnost v obdelavi in kar najpopolnejšo geometrično podobnost med modelnim gonilnikom in veliko izvedbo.

Treba je nadalje obvladati tudi tehnologijo varjenja lopat iz nerjavnega jekla med pesto in venec iz navadnega karbonskega ali celo nerjavnega jekla. Posebno vprašanje pri tem je predgretje in vzdrževanje posameznih kosov na predpisani temperaturi.

In končno je treba osvojiti švedsko tehnologijo izdelave varjenih Francisovih gonilnikov, kjer lopat nič več ne ulivajo, temveč jih režejo iz jeklene pločevine, profilirajo na dolgo-skobelnem ali rezkalnem stroju, jim v hidravlični stiskalnici dajo ustrezno prostorsko zakrivljenost, nakar so pripravljene za zavaritev v gonilnik. (O tej tehnologiji je »Litostroj« že poročal leta 1960 v članku istega pisca pod naslovom »Švedske turbine in hidroelektrarne«.) Sedanji uspehi naj nas raje spodbodejo, da bomo z delom nadaljevali v nakazani smeri, kjer lahko pričakujemo še nadaljnje koristi in pocenitvi proizvodnje in povečanju izdelovalne natančnosti.

Dajmo okvir razvojnemu delu.

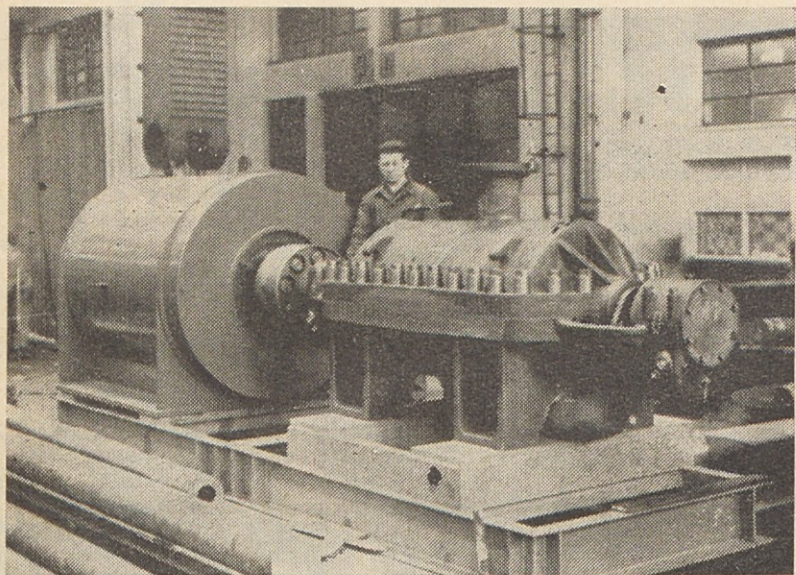
Končno lahko ugotovimo, da bi bili ti uspehi doseženi že znatno prej in da bi bila tudi švedska tehnologija že lahko v žepu, če bi v podjetju obstajala posebna organizacijska enota z dolžnostjo razvojnega dela. Saj je projektiva HE pred leti izdelala kompleksen predlog za varjenje Francisovih gonilnikov, ki je obsegal tudi švedsko tehnologijo. Za poslednji del te razvojne naloge nam je Zvezni fond za znanstvene raziskave celo odobril nekaj milijonov in nakazal prvo akontacijo, ki smo jo morali neslavno vrniti, ker naloge ni nihče načel.

Ta primer in okolnost, da smo eno izmed redkih velikih podjetij, ki še nima zadostno organizirane študijske in razvojne dejavnosti, naj nam bosta opozorilo, da ne odlašamo še naprej z organiziranjem študijsko-razvojnega centra, s katerim bi razvojna dejavnost v Litostroju dobila svoj prepotrebni okvir. Čas za to ni bil morda nikoli prej prikladnejši.

inž. Leopold Šolc

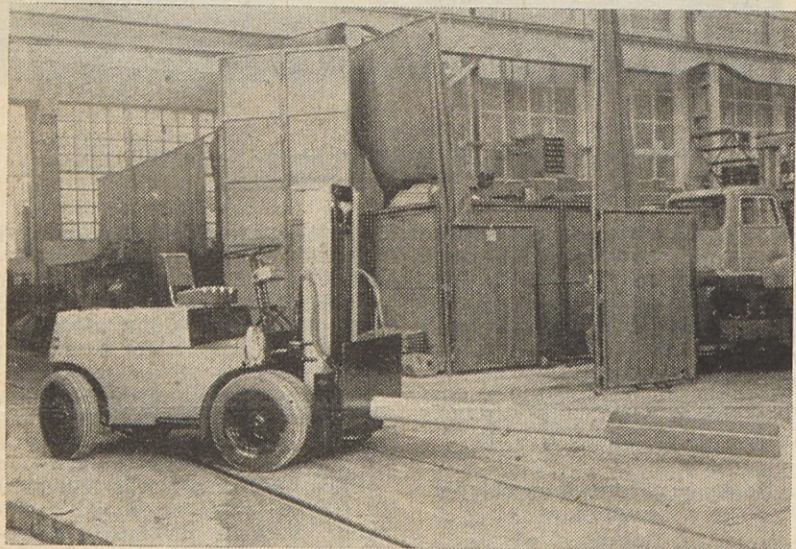
NEPREKINJENO DELO

Dela pri hidroenergetskem in plovnom sistemu Djerdap so se začela že 15. maja, to je leto dni prej, kot je bilo predvideno z generalnim projektom. Na 4 in pol kilometra dolgem gradbišču so končane priprave za začetek dela na glavnih objektih — jezu in hidroelektrarni. Dela na tem največjem jugoslovanskem gradbišču se bodo odvijala od 15. maja naprej dan in noč.

Specialna rudniška visokotlačna črpalka za črpanje nečiste vode (brez diska za razbremenitev aksialne sile) kapacitete 70 l/sek. pri črpalni višini 500 m in s pogonskim motorjem 630 kW, izdelana za rudnik Velenje

IZ NAŠE PROIZVODNJE

3,5-tonski villičar s posebno dodajalno napravo za stresanje materiala v peč, izdelan za Železarno Jesenice

Nekaj o silikozi

Mnogo težav in obolenj dihalnega sistema ima svoj vzrok v zaraženosti delavnega okolja. Zaprta prostora pa je največja v obratih, kjer delamo s peskom, bodisi da ga pripravljamo, sušimo, mešamo, pripravljamo forme ali čistimo ulitke. Peski, ki jih uporabljamo, vsebujejo v določeni količini kremen, ki je po svoji sestavi silicijev dioksid. Vendar kremen ni vedno nevaren, ampak šele takrat, ko prodre do skrajnega konca dihalnih poti, do alveol. Do tja pa je dolga pot in samo nekateri delci uspejo priti prav do tja. Spremljajmo jih! V sušilnici peska, na primer, pri nakladanju suhega peska, se dvigne v zrak ogromno delcev. Vendar vsi vidni delci popadejo kmalu na tla, se usedejo na obloko, na lase, nekateri pridejo celo v nos ali usta med zobe, kjer neprijetno škripljejo. Delci, ki jih pa s prostim očesom ne vidimo, potujejo pri vdihu naprej. Čim večji so, tem prej se usedejo. Nekateri so v nosu, manjši v žrelu, grlu, še manjši pa v sapniku. Nekaterim uspe priti tudi do dušnikov, a ti so že zelo majhni. Še manjši, ki merijo največ 5 mikronov, pa prodrejo do konca dihalnih poti. Ti so tako majhni, da bi jih lahko položili 200 ali pa celo 1000 ali več drugega poleg drugega, da bi pokrili komaj 1 milimeter dolga črto. Če bi jih pa spravili v škatlico velikosti bučikine glave, bi jih bilo v njej najmanj 8 milijonov do 1 milijarde ali tudi več. Tako so majhni, da kljub temu da so mrtva tvar, preidejo stene alveol, kjer

se začne proces, imenovan silikoza. Toda silikoza se ne razvije takoj. Razvoj zavisi od stopnje zaraženosti delovnega okolja, od trajanja izpostavljenosti delovanju prašnih delcev in od zdravstvenih lastnosti delavca. Kdor ima tuberkulozo, kdor je prebolel vnetje rebrne mrene, kdor je stalno prehlajen, kdor ima nadduho, kdor ima težave z dihanjem, bo prej obolen kot tisti, ki je popolnoma zdrav. Zato takih ljudi ne zaposlujejo na delovnih mestih, kjer je kremenov prah. Preden se pojavijo težave z dihanjem zaradi izpostavljenosti prašnim delcem, mine nekaj let, včasih tudi 20 ali več. Zato ni na mestu preplah, prav tako tudi ne trmasto vztrajanje na ogroženem delovnem mestu, če zdravstvena služba ugotovi, da bi bilo škodljivo, nadaljevati delo.

Najbolj so izpostavljeni tem delcem žerjavovodje v metalurških obratih in peskarji, čeprav največ tožijo zaradi prahu čistilci. Ikarji, skratka vsi, ki imajo opravka s peski. Vendar nam bo razumljivo, če pomislimo, da so kremenovi delci tembolj nevarni, čim manjši so, ker ti potujejo z zrakom vsehovsod, tudi navzgor.

Morda bo kdo rekel, zakaj ničesar ne ukrenemo zoper škodljiv prah. Vendar obramba in borba proti prahu v naših metalurških obratih ni tako enostavna. Na eni strani pridejo v poštev ukrepi v tehnologiji, če pa to ni mogoče, osebna zaščitna sredstva. O tem bomo razpravljali prihodnjič.

Dr. Tepina

CEMU ČELADE?

23 delavcev jeseniške železarne iz obrata žičarne je 22. aprila t. l. ponodrne samovoljno zapustilo delo iz protesta proti uporabljanju zaščitnih sredstev. Tisti dan je namreč začel veljati sklep delavskega sveta, ki ga je sprejel na 10. seji 31. marca letos in ki določa, da morajo delavci pri vseh delih obvezno nositi ta sredstva in jih dosledno uporabljati. V obratu žičarne morajo obvezno nositi čelade.

Kolegij jeseniške železarne, ki se je 23. aprila sestal s predstavniki družbenopolitičnih organizacij, je sklenil, da se je treba pokoriti predpisu; če bodo omenjeni delavci tudi tega in naslednjega dne zapustili delovno mesto, bo veljalo, kot da so samovoljno prekinili delovno razmerje z železarno. (Delo 22. 4. 1965).

Vsi ti delavci so nazadnje le prišli na delo in začeli nositi čelade. Zakaj so se pred časom uprli litostrojski in sedaj še jeseniški delavci, pred leti pa tudi rudarji? Nasprotniki čelad so našli kup dokazil proti čeladam: pretežke in prenerodne so, pod njimi se glava še bolj potji, lasje začno izpadati, nemogoče je delati s čelado, ker zmanjšuje gibčnost itd.

Poglejmo, kako je s čeladami v prometu. Pri nas so bili pred leti redki motoristi s čeladami in vsi so se jim smejali. Vendar so sčasoma motoristi sami uvideli, kakšne koristi imajo, če nosijo čelade. Marsikdo je po prvem padcu z motorja, ko je njegova glava malo potrkala po materi Zemlji, kupil čelado, še preden je spet zaježil svojega konjiča. Drugi je pod vtisom težke prometne nesreče, ko je videl razbito glavo nesrečnega motorista, takoj naslednji dan kupil čelado; tretji pa spet, ker so ga prepričali izkušenejši prijatelji. (Mimogrede — čudno se mi zdi, da nekateri naši tovariši imajo pri vožnji z motorjem na glavi čelado, v tovarni pa se je boje, češ da bodo postali plešasti!)

V kapitalističnih državah pokažejo podjetniki takoj vrata delavcu, ki noče nositi čelade, čeprav zaščitna sredstva zmanjšujejo dobiček podjetniku, ki se pa dobro zaveda, da zaščiten delavec več naredi, ker se manj poškoduje.

Poglejmo še, kako je v naši državi. Prvi, ki so začeli nositi čelade, so bili beli rudarji, čeprav jim redkokdaj pritisk v vrtnah vrže kamenje v zrak. Rudarji v premogovnikih tudi niso hoteli sprejeti čelad. Toda, ko ni smel v jamo nobeden brez čelade, jesti pa je bilo treba, so si jih nadeli in šli v jamo. Kdor je kdaj imel na glavi rudarsko čelado s svetilko, ve, da je težka,

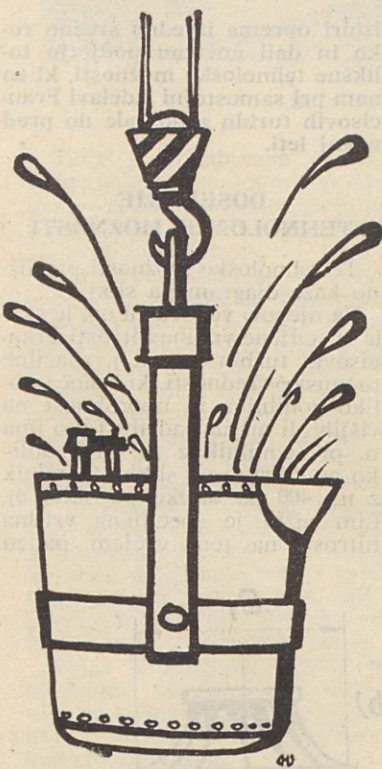

Pred ogledalom: — Čelada, hm? Zakaj pa ne, če je glava ustvarjena zanjo... Sicer pa lepemu obrazu vse pristoja...

ker jo veže kabel iz akumulatorja, ki napaja svetilko. V jami je precej toplo, tako da kopljejo brez srajc, in to vseh 8 ur na dan. Zaradi čelad ne nakopljejo nič manj premoga kot prej, ko

jih še niso imeli, pa tudi plešasti niso nič bolj kot prej.

O jeseniških delavcih smo že slišali, da so spoznali, kako je prav. »Delo« je 24. 5. t. l. objavilo nekaj drastičnih primerov iz čelade, ko so na lastne oči videli, te železarne, ki kažejo, kako so čelade obvarovale več delavcev pred nevarnimi opekljinami, ene-

8. maja t. l. je v Železarni Jesenice eksplodiralo jeklo v ponvici, ko so jo namestili za litje. Zlindra, ki je prekrivala površino jekla, je visoko brizgnila v zrak in med delavce v livni jami. Trije delavci so dobili opekljine po nogah, glave pa so — na srečo — varovale čelade

mu pa je čelada prav gotovo rešila življenje.

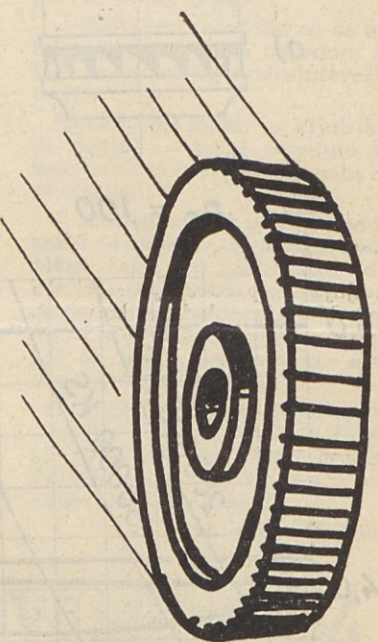
Poglejmo še v Železarno Štore! Tudi tam ni šlo gladko. Vendar so delavci sami začeli prositi za kako koristno so za tiste, ki so jih kljub posmehu in norčevanju že nosili, saj so jih zaščitile pred težkimi poškodbami. Naštejmo nekaj primerov:

Nekemu predelavcu je padel z nekaj metrov višine na glavo 7 kg težak kos stroja, ki je utrl čelado, a glava je ostala nepoškodovana.

Drugemu je stroj stisnil čelado na glavi tako, da je dobila jajčasto obliko, a ponesrečenec je odnesel samo par odrgnin. Tretjemu je z 9 metrov višine priletel kos rude, ki mu je utrl čelado, a delavec ni razen omotice utrl nel zaradi udarca nobene škode. Nekemu ključavničarju je tone težak rolo udaril na čelado, ki jo je uničil. Silen pritisk se je prenesel z glave na hrbenico, kjer so se poškodovale vretenca, a glava je ostala cela in ponesrečenec živ. (Gl. »Štorsk železar«, št. 1, leto 1965).

Kako pa je pri nas? Preteklo leto so na področju tovarne kopali za kanal. Razen delovodje, ki je bil Slovenec, so vsi delavci bili iz ostalih republik. Čeprav je

med njimi marsikdo nepismen, je ob nastopu dela dal na glavo čelado, kot vsi ostali, in je ni snel pred koncem dela. Ko sem jih opazoval, se mi je utrnila misel, da nas ščiti kvalifikacija pred poškodbami in nam zato ni treba nositi čelad. Morda je pa naš standard tako visok, da naši otroci lahko ostanejo brez očeta, ki ga je z žerjava odpadla veriga ubila? Imam vtis, da bomo začeli nositi čelade takrat, ko bo nekaj smrtnih žrtev, odnosno ko bo sodnik za prekrške nalagal kazni zaradi kršitve varnostnih predpisov. Vendar ne pozabimo, da veljajo isti predpisi za vse. Zaščitna sredstva morajo uporabljati vsi. Ko so se udeleženci nekega kongresa v Ženevi udeležili ogleda neke tovarne, so jim ob vstopu v obrat razdelili zaščitna očala z opozorilom, da jih ne smejo prej kot ob izhodu iz obrata. Dva znanstvenika sta si hotela ogledati delovanje nekega stroja malo pobliže in sta snela očala. Takoj je bil pri njih varnostni tehnik in ju med opravičevanjem odpeljal iz obrata, češ da je mogoče držati disciplino samo pod pogojem, da veljajo vsi varnostni predpisi na delovnem mestu enako za delavca kot za generalnega direktorja. Mi pa opazamo vsak dan, da prihajajo uslužbenci iz uprave v obrate in

Del stroja mu je padel na glavo...

ne uporabljajo varnostnih sredstev. Tudi tovarišem in tovarišicam iz naše ambulate priporočamo, da ne vstopajo v obrate, ne da bi se prej oskrbeli z zaščitnimi sredstvi. Prav smešno je bilo, ko je predlanskim v pločevinarni zdravnik opozarjal delavca s pnevmatskim dletom, naj si nadene zaščitna očala, sam pa je bil brez njih!

Mislim, da bomo lažje sprejeli čelade in dosledneje uporabljali zaščitna sredstva, če bodo tovariši obratovodje in tovariši z uprave in ambulate tudi sami uporabljali ta sredstva, kadar pridejo med nas, ne pa da nas samo prepričujejo.

ETA

Posvetovanje livarjev

Društvo livarjev Slovenije je povežalo svoj bčni zbor s strokovnim posvetovanjem v dneh 28. in 29. maja v Portorožu. Na sporedu posvetovanja so bili tile referati: Vpliv dodatkov na potek strjevanja sive litine (inž. Pelhan). K poznavanju nastanka grafita v sivih litinah (Oletka in Kozakévitich). O pomenu dezoksidacije za kristalizacijo sive litine z lamelastim grafitom (inženir Orths). Transformacijske stopnje avstenita v legirani nodularni li-

tini (inž. Podgornik). Dilatometrijske preiskave sive in nodularne litine (inž. Pejovič). Tolerance ulitkov in standardizacija (inž. Horvat). Poskus študija in oblikovanja dela na konkretnem primeru v livarskem obratu (Matitz). Atmosfera pri tempranju (inž. Trbižan). Nova tehnika pri izdelavi zlatega nakita (inž. Paulin). Razvoj livarske industrije v Jugoslaviji (inž. Stadler). Razvoj jeklene litine (inž. Mahorčič). Nodularna litina Železarne Štore (inž. Ttratnik in inž. Barborič).

Priprave za snemanje filma »Sanje malega junaka«

Filmska vzgoja na osnovni šoli

Film, ki je bil že pred petdesetimi leti skoraj popolnoma neznana stvar, danes aktivno sodeluje na vseh področjih družbenega življenja. Postal je nepogrešljivo sredstvo v industriji, pri znanstveno-raziskovalnem delu, pri vzgoji doma in v šoli, za obveščanje množic, za razvedrilo in za kulturno rast našega človeka.

Da je film eno najprimernejših in najmočnejših izraznih sredstev, danes ni več dvoma. Kako močan je vpliv filma predvsem na mladega človeka, čutimo in vidimo vsi, ki imamo opraviti z mladino, saj iz dneva v dan znova ugotavljamo negativne pojave pri naši mladini, ki so posledica slabega filma. Mislim, da temu ni kriv film, ampak človek, in da to ni pojav posebne vrste, ampak ga je napravil človek. Iz tega lahko zaključimo, da je za vse negativne odklone naše mladine, ki jih povzroča slab film, odgovoren človek-družba. Mar je mladina kriva, če razna distribucijska in kinematografska podjetja (iz komercialnih vzrokov) nabavljajo in predvajajo slabe filme? Mar je mladina kriva, če filmska podjetja snemajo slabe filme? Mar je otrok kriv, če ga starši puščajo zvečer k zadnji predstavi in se ob 22. uri ali pa še kasneje sam vrača domov? In končno, so mar otroci krivi, če ne znajo gledati filma in analizirati njegove vsebine? Mislim, da ne! Krivda za vse to je druga; krivi smo mi odrasli ljudje. Za konkretno vzgojenost naše mladine tudi niso odgovorni samo pedagogi na naši šoli, ampak v isti meri, če ne morda še bolj, tudi starši in razne družbeno-politične organizacije.

VPLIV FILMA NA MLADINO

Kot sem že omenil, zelo pogosto (organizirano ali neorganizirano) razpravljamo o problemu vpliva filma na mladino. Menim, da je že čas, da s takim načinom prenehamo, ker ne bomo ničesar dosegli. Rajši se vprašajmo, kaj in koliko je storil kdo izmed odgovornih činiteljev, da bi se pereče stanje, kakršno je na tem področju danes, vsaj delno izboljšalo. Ob takem vprašanju nam ne ostane drugega, kot da se v znamenje obžalovanja potrka na prsi in začnemo resneje razmišljati, pa tudi delati na filmsko-vzgojnem področju.

Naj povem, da so nekatere šole na tem področju storile mnogo in da bi storile še več, če bi imele na razpolago večja finančna sredstva. Rad bi na kratko povedal, kako poteka filmska vzgoja na šoli Hinka Smrekarja v Šiški. Ob samem začetku smo si postavili naslednjo nalogo: »Naučiti otroka, da bo znal film gledati.« To geslo nam služi kot vodilo pri našem delu. Da bi ga res uresničili, smo na šoli uvedli redno tedensko filmsko predstavo, kajti če hočemo, da bo otrok znal film gledati, moramo otroku nuditi, da lahko vidi veliko filmov. V ta namen smo za 1., 2. in 3. razred organizirali mali kino, kjer otroci gledajo in analizirajo dia filme in risanke s pravično vsebino. Tako smo si zagotovili kontinuiran in spontan razvoj filmske

kulture in kulturne publike v kno dvoranah.

Kako bo otrok sprejemal in v sebi reproduciral dogajanja, ki jih vidi na platnu, je odvisno od tega, kako ga bomo znali na to pripraviti in ga vedno znova usmerjati. Če torej hočemo doseči, da bo otrok znal ločiti dober film od slabega in morda celo iz slabega filma izločiti in sprejeti tisto, kar je dobro, potem mora gledati od časa do časa tudi slab film.

STALNE FILMSKE PREDSTAVE IN DEBATNE URE

Na omenjeni šoli smo razen malega kina organizirali še stalne filmske predstave za učence srednje in višje stopnje. Tak način filmske vzgoje pa zahteva mnogo truda in naporov, če hočemo z njim vsaj delno doseči cilj. Delo samo se je začelo z natančno sestavo repertoarja, pri čemer pa smo morali paziti na pestrost programa in na to, da so posamezni filmi po svoji vsebini primerni za določeno starostno stopnjo otrok. Pred predvajanjem filma otrokom posredujemo komentar (nekakšno kratko analizo) o filmu in jih tako opozorimo, na kaj naj v filmu pazijo. Obenem pa otroke navajamo tudi na red in primerno vedenje med predstavo.

Način in vsebino dela smo kmalu popestrili in poglabili s tem, da smo razen že omenjenih oblik uvedli še tako imenovane **debatne filmske ure**, kjer otroci analizirajo film, ki so ga gledali v šoli ali kinematografih. Za tiste učence, ki jim film pomeni nekaj več kot samo razvedrilo, pa smo v začetku tega šolskega leta ustanovili **kino-krožek**, kar je seveda močno dopolnilo delovni program filmske vzgoje na šoli. V tem krožku se učenci seznanijo s tehniko snemanja, pisanjem scenarija, režijo filma, filmsko dramaturgijo, montažo, laboratorij-

TOVARNA šola DOM

Zanimiva anketa na šoli Hinka Smrekarja

SOCIALNO STANJE UČENCEV — VPLIVI OKOLJA — VARSTVO OTROK — OBREMENITEV S POUKOM — RAZVEDRILLO

V današnjem času šola ni pomembna samo zato, ker otroka izobražuje, temveč tudi zato, ker ga vzgaja. Seveda pa vemo, da na otroka ne deluje samo šolsko okolje, saj se že vključi v šolo z lastnostmi, navadami in potre-

bami, ki jih je pridobil v družini in okolju, v katerem je živel. Težave, ki jih prinašajo otroci s svojimi lastnostmi, navadami in zahtevami, niso enostavne, saj se dostikrat kažejo v slabem šolskem uspehu ali motnjah vedenja. Vzroki slabega šolskega uspeha in vedenja so različni, lahko so v šoli, družini ali okolju — in če jih hočemo ugotoviti, moramo otroka dobro poznati. Dobra učiteljeva vzgoja je odvisna tudi od poznavanja socialnega stanja otroka in njegove družine. Da bi učiteljem olajšali to poznavanje in da bi dom in šola čim uspešneje sodelovala, smo sestavili anketo, ki naj bi prikazala socialno sliko učencev naše šole.

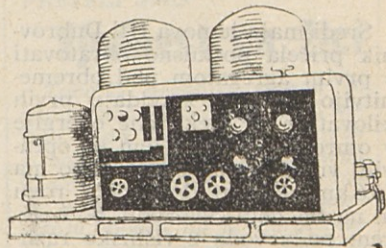
Anketa je zajela 484 otrok nižje stopnje (3 otroci niso oddali anketnega lista) in 562 otrok višje stopnje, anketnega lista ni oddalo 15 učencev.

Anketa je torej zajela vse učence in ne samo tistih z motnjami. Sestavljena je bila tako, da bi nam prikazala nekatere povzročitelje problemov pri vedenju in slabih uspehih otrok. Te povzročitelje problemov lahko iščemo v slabem ekonomskem stanju družine, v izredno dobrem ekonomskem stanju družine, v slabih stanovanjskih razmerah, v nepopolnih družinah, pretirani obremenitvi otroka s šolskim in izvenšolskim delom itd.; seveda pa anketa ni zajela vseh povzročiteljev motenj.

Eno izmed važnejših vprašanj, ki kaže na ekonomsko stanje družine in na morebitne motnje vedenja in neuspehov v šoli, je vprašanje popolne in nepopolne družine. Na nižji stopnji živi od 484 otrok 6,9 odstotka otrok v

nepopolni ali dodatni družini, to je v družini, kjer je mati samohranilka oz. oče samohranilec in kjer živi otrok pri sorodnikih ali varuhu. Torej je popolnih družin, če ne upoštevamo neveljavnih anket, 439. Na višji stopnji je oddalo ankete 562 učencev; 10,5 odstotka otrok živi v nepopolni družini, 500 otrok živi v popolni družini.

Nadalje nam podaja ekonomsko stanje družine zaposlenost staršev, število otrok v družini, v kakšnem stanovanju živi družina. Na nižji stopnji ni aktivno zaposlenih 2,4 odstotka očetov in 26,6 odstotka mater; sem smo prištevali gospodinje invalidke in upokojenke. Na višji stopnji ni aktivno zaposlenih 7,6 odstotka očetov in 31,8 odstotka mater od 511 učencev. Na obeh stopnjah so starši največ zaposleni v Litostroju, in sicer 504 — od tega 108 žena in 396 mož. Na obeh stopnjah je največ takih, kjer je po 5 ali 6 otrok, na višji stopnji pa je takih družin 5. Na nižji

stopnji živi 6 družin v kletnem stanovanju, 7 v enosobnem in 7 v dvosobnem stanovanju, samo v 1 prostoru živi 31 družin. Na višji stopnji živi 1 družina v kletnem stanovanju, 7 v enosobnem in 7 v dvosobnem vlažnem stanovanju; samo v enem prostoru živi 15 družin. Torej učenci višje stopnje žive v boljših stanovanjskih razmerah kot učenci nižje stopnje. Svoje postelje nima na nižji stopnji 31 učencev, na višji stopnji pa jih 22 ne spi samih.

Nadalje nas je zanimalo, koliko otrok ima doma stalno nadzorstvo in koliko staršev ne bi pošiljalo otroka v šolsko varstvo, če bi bilo organizirano. Na nižji stopnji ima stalno nadzorstvo 60,9% otrok, na višji pa 45,4% otrok. Na nižji stopnji pravi 251 od 484 staršev, da ne bi pošiljali otroka v varstvo, na višji pa jih od 562 staršev 335 ne bi pošiljalo otroka v varstvo. Obremenjenost z delom so nam pokazala naslednja vprašanja:

ali mislijo starši, da je otrok preveč obremenjen s delom, koliko časa dnevno porabi za učenje in ali ima dovolj časa za igro in razvedrilo. Na nižji stopnji misli 17,76% staršev, da je otrok preveč obremenjen s šolskim delom, na višji 23,1%. Na nižji stopnji se uči na dan manj kot 1 uro 5,9% učencev, na višji 3,4%; 1 do 2 uri na dan se uči na nižji stopnji 52,9%, na višji 38,9% učencev; 2 do 3 ure na dan se uči na nižji stopnji 31,6%, na višji 38,2% učencev; več kot 3 ure na dan se uči na nižji stopnji 7,8%, na višji pa 17,8% učencev. Na vprašanje, ali imajo otroci dovolj časa za igro in razvedrilo, je na nižji stopnji odgovorilo z DA 75,6%, na višji pa 66,5%. No, tako je mnenje večine staršev, mnogi pa so s svojimi pripombami poudarjali zaposlenost otrok s šolskim delom.

To je samo nekaj podatkov iz ankete. Podatki, ki smo jih dobili, posebno pa še pripombe staršev nam bodo zelo koristile pri našem vzgojnem delu in pomagale k čimboljšemu sodelovanju vseh vzgojiteljev, tako staršev kot učiteljev.

Naše nove moči

ABSOLVENTI POKLICNE ŠOLE LITOSTROJ

V sklopu izobraževalnega centra Litostroj deluje že osemnajsto leto »Poklicna šola« (prej »Industrijska kovinarska šola« ali kratko: IKS). Ta šola daje vsako leto podjetju Litostroj večje število absolventov iz naslednjih poklicev: modelni mizar, livar, obratni električar, strugar in strojni ključavničar. Letošnje leto je zapustila šolo že šestnajsta generacija.

Število učencev III. letnika je bilo na koncu šolskega leta 1964/1965 92 učencev. Od teh jih 32

ni izdelalo razreda, oziroma so padli na zaključnih izpitih. Vsi ti so se zaposlili v podjetju kot polkvalificirani delavci, ki pa imajo pravico do ponovnih izpitov. Z uspehom je absolviralo šolo 60 učencev, od teh 30 strojnih ključavničarjev, 17 strugarjev, 5 obratnih električarjev, 6 livarjev in 2 modelna mizarja.

V ponedeljek 31. maja je bila v prostorih Doma učencev poklicne šole svečana izročitev absolventov podjetju Litostroj, katerega so predstavljali šefi posameznih proizvodnih enot in zastopnik kadrovskega sektorja.

V začetku svečanosti so bili razglašeni rezultati zaključnih izpitov ter razdeljene praktične nagrade najboljšim učencem. Absolventi so se zahvalili svojim učiteljem za njihov trud ter jim izročili šopke nageljnjev kot znak zahvale.

V imenu vzgojnega kolektiva izobraževalnega centra je izročil absolvente tov. Perko Pavel, direktor centra, sprejel pa jih je v imenu podjetja tov. inž. Darinko Kolbl. Oba sta v krajših govorih posvetila absolventom neke toplih besed in koristnih napotkov za njihovo bodočo življenjsko pot, na katero so tedaj stopili.

Vsi želimo letošnjim absolventom mnogo uspeha pri njihovem delu, tako na strokovnem, kakor tudi na družbenem področju!

Lokar

Ob zaključku šolskega leta v našem IC

Velena Knez

Ušli so smrti

Vsak dan se rodimo, pravijo optimisti, Vsak dan umiramo, pravijo pesimisti. Pri vojaki smo se učili, da boječež umira stokrat na dan, junak pa samo enkrat v življenju.

Dolgi, koščeni prsti smrti segajo po nas: zdaj zdrobijo enega, zdaj zmečkajo drugega. Včasih se komu posreči uiti v špranjo, ogoljufati preganjalko. Srečen je on sam, vesel so njegovi, zadovoljna je družba. Hudomušneži trdijo, da je postelja najbolj nevarna, saj tam največ ljudi umre. Promet, industrija terjata mnogo žrtev. Poglejmo nekaj naših tovarišev, ki so srečno ušli mrzlemu objemu.

MIRO DIMNIK

Že 15 let je v Litostroju, star je 42 let. Prej je bil visokokvalificiran elektrovarilec in je delal v zunanji montaži. Sedaj se priučuje za tehnologa varilskih del. Je tudi eden tistih, ki so poročeni v Litostroju in z Litostrojcem. Njegova žena Julci je šef obratne pisarne v HS; njegov sin Matjaž je tudi pri nas in se uči za avtomehaničarja.

Niso še pretekla tri leta, odkar je bil Dimnik vedno na nogah. Delal je dopoldne in popoldne, pogosto tudi ob nedeljah, dopusta skoraj nikoli ni izbral. Potni nalog je bil papir, ki bi ga vedno našel v njegovi listnici.

Potem pa je prišel tisti dan: 26. april 1962. Bilo je na hidrocentrali v Gostivarju v Makedo-

niji. Dela pri remontu so bila že tako rekoč končana. Treba je bilo zavariti še nekaj pri tekaču. Štirinajst dni je že delal tam doli in veselil se je povratka domov. Bilo je ob treh popoldne. Se za eno urico je bilo dela. Okoli tekača je bil napravljen provizoričen oder, na katerem je delal.

Tedaj pa je v trenutku zabobnelo. Neustavljivo slap razbesnele vode ga je treščil ob zid. Od tu ga je odbilo in vrglo v jašek. Padel je šest metrov globoko ob trdo betonsko dno. Pekoča bolečina v stopalu. Prostor je v hipu objela črna tema. Voda je hrumela v jašek, ga sukala, butala ob stene. V smrtnem strahu se je oprijel železnih palic zapornice, da ga ne bi odneslo in pahnilo naprej v rov. Hkrati pa se je

krčevito oprijemal, da ga vodni vrtinci ne bi odtrgali in ga vrgli med lopatice tekača, ki bi ga v hipu zrezal v koščke.

Klici na pomoč in nenadno bobnenje vode so privabili ljudi. Rešili so ga iz objema smrti. Toda ni bilo avtomobila, da bi ga odpeljali v skopsko bolnišnico. Prišel je lahko le krajevni zdravnik, da mu je dal dve injekciji morfija in ga nekaj časa rešil bolečin. Naslednje jutro so ga odpeljali v skopsko bolnico.

Zakaj se je zgodila nesreča? Zakaj je vdrila voda?

Nekdo je odprl glavno loputo. Dimnik še danes ne ve, kdo. Za šalo, pomotoma, nalašč? Kdo ve?

Ob spominu na tisti grozni dogodek je spet »padel«, tokrat v jašek spominov. Ustnice so mu drgetale, prsti so se tresli.

»Veste, kadar se spomnim tistega dne, me spet »preplavi« strah, začnem se tresti. Strah se mi vrača včasih tudi sam, na določene čase. Teme se bojim. Vsak pok me ustraši.«

Kako se počutite?

»Žalosten sem, ker nisem več tak kot drugi in kot sem bil sam prej: vedno na nogah, vedno pri delu. Veliko sem delal, dobro zaslužil. Danes pa porabim tričetrt ure, da pridem v službo, čeprav stanujem v najbližjem bloku ob tovarni. Več kot 300–400 metrov ne morem več peš. V kinu že nisem bil leta.«

Vam je tovarna kaj pomagala?

»Nad tem se pa ne morem pritožiti. Leto in dan so me z avtomobilom vozili na pregled na polikliniko. Ko sem bil še doma, so me prihajali obiskovat iz tovarne. In končno so mi preskrbeli tudi novo delo. Dali so mi mesto tu pri mizi ob radiatorju, da me ne zebe v nogo. Privajam se za tehnologa.«

Vas noga še boli?

»Oh, šel! Posebno kadar se pripravljam k slabemu vremenu. Takrat me kar naprej »cuka«. Včasih ne spim vso noč od bolečin.«

Navsezadnje pa je roka še vedno dragocenejša od noge in glava od roke, kajne?

»No, to pa na vsak način.«

Politična šola je pognala korenine

TUDI DRUŽBENIM DELAVCEM JE POTREBNA USTREZNA IZOBRAZBA

Na splošno so pri nas vsekar najbolj razveseljive številke o nezadržni rasti strokovnega šolstva. Praktično ima skoro vsakdo možnost, da izpopolni svoje znanje in si ustvari pogoje za zahtevnejše vrste dela.

Po drugi strani pa je tudi močno razvejana demokratizacija pritegnila k aktivnemu sodelovanju najširše plasti delavcev. Približno vsak peti tovariš v našem kolektivu je član samoupravnih organov ali kake družbenopolitične organizacije.

In če ima naš delavec kot proizvajalec dovolj priložnosti za strokovno izpopolnitev, je prav, če se izobrazi tudi kot upravljalec, saj so naloge v tej smeri vsaj toliko odgovorne kot na njegovem delovnem mestu. Prav zato je bilo edino pravilno, ko so naši odgovorni ljudje sklenili, da organizirajo na ICL politično šolo, kjer naj družbenopolitični delavci dobijo nekaj osnovnih dopolnilnih znanj, s katerimi si bodo pridobili širši pregled čez vzroke posameznih problemov.

Lani je politična šola odprla vrata prvemu tečaju in letos je pozimi stekel drugi. Trajal je od 23. novembra do začetka februarja. Vsak teden dvakrat po dve uri predavanj. Čeprav je število udeležencev proti koncu močno padlo, je šola dosegla svoj namen: seznaniti naše upravljavce z delom drugih služb in razčisti-

ti poglede na važnejše družbene, politične in ekonomske probleme našega časa.

Na koncu tečaja so udeleženci tudi letos opravili preizkušnjo znanja in ta je pokazala lepo in zrelo informiranost. Konec maja so odšli slušatelji te šole še na ekskurzijo, na kateri so si med drugim ogledali grobišče talcev v Dragi, spominski muzej talcev v Begunjah, Prešernovo rojstno hišo v Vrbi, poučni izlet pa so nazadnje zaključili s sprostivitvijo na Soriški planini.

Kaj pa načrti za novo sezono?

Nuditi predvsem mladim proizvajalcem zgoščeno znanje o najvažnejših silnicah našega družbenega in ekonomskega življenja, da bodo lahko čim prej prevzemali odgovorne naloge v organih samoupravljanja in organizacijah.

Zanimivo je, da se za to našo obliko političnega izobraževanja živo zanimajo na Zvezi sindikatov Slovenije in tudi na ZSJ in da so zahtevali podrobnejše poročilo o naših izkušnjah.

Prav bi bilo, če bi ta politična šola dobila značaj redne, trajne oblike političnega izobraževanja in zajela čim širše plasti mladih in perspektivnih delavcev. Morda bi le bilo dobro razmisliti o kakih novih prijemih, ki udeležencev ne bi toliko angažirali v prostem času, a bi bili seveda kljub temu dovolj uspešni.

M. H.

V spomin Andreju Zavašniku

13. maja 1965 je na svojem domu na Viču pri kmečkem delu omahnil v smrt naš dolgoletni uslužbenec, poklicni gasilec našega podjetja tov. Andrej Zavašnik. V našem podjetju je bil zaposlen od 1. februarja 1952. Rojen je bil 16. januarja 1920; umrl je še mlad, star komaj 45 let. Zapustil je ženo in tri nedorasle otroke.

Naš Andrejček, kakor smo ga klicali, je bil vedno nasmejan in dobre volje, dober poklicni gasilec, discipliniran in poslušen nasproti svojim predstavljenim. Med svojim gasilskim službovanjem v naši tovarni je postal tudi gasilski podčastnik. Kako je bil Andrejček priljubljen, je pokazal tudi njegov pogreb. Spremljala ga je velika množica vaščanov, Litostrojčanov in veliko število gasilcev naše tovarne in PGP Ljubljana-Vič, kjer je tudi sode-

loval. V imenu sindikata podružnice splošnega sektorja in uprave Litostroja se je od njega na njegovem domu poslovil Milan Semec, ki je očrtal delo tov. Zavašnika kot člana sindikalne podružnice splošnega sektorja. V imenu poklicne gasilske enote v PGP Litostroju pa se je pri odprtem grobu poslovil tov. Ivan Kos.

Andreja Zavašnika se bomo spominjali kot človeka, dobrega tovariša in vnetega poklicnega gasilca.

Tovariši

HE Dubrovnik obratuje

Sredi maja je nova HE Dubrovnik pričela poskusno obratovati s prvim agregatom pod obremenitvijo oziroma z oddajo prvih kilovatnih ur električne energije v omrežje. Že pred tem so opravili vrsto preizkušenj, tako na 16,6 km dolgem dovodnem rovu in na tlačnem cevovodu, po katerem pada voda z višinsko razliko 272 m do obeh Francisovih turbin; moč vsake turbine je 148.000 KM. Prav tako so preizkusili delovanje obeh generatorjev po 108

tisoč KM ter ostale naprave. HE Dubrovnik je nov glavni objekt hidroenergetskega sistema »Trebišnjica«, vendar bo z vso zmogljivostjo lahko obratovala šele čez dve leti, ko bo dograjena velika akumulacija vode južno od Bileče z vsebino 1.300 milijonov kubikov.

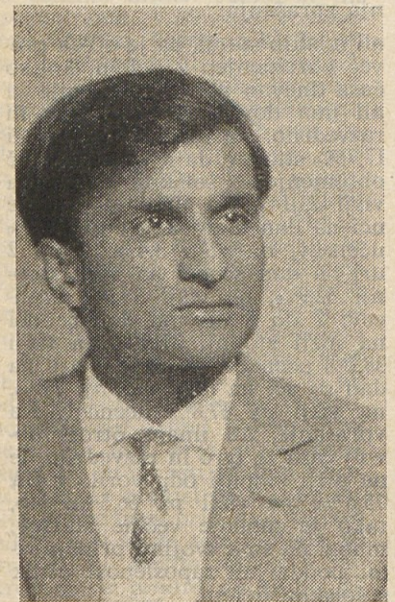
Za obratovanje z enim agregatom potrebuje HE Dubrovnik 45 kubikov vode na sekundo.

Srednji pritok Trebišnjice daje sicer 100 kubikov na sekundo, poleti pa se zmanjša tudi na 3 do 4 kubike, zato bo HE Dubrovnik do leta 1967 obratovala predvsem v deževnih jesenskih in spomladanskih mesecih, drugače pa le po nekaj ur dnevno za kritje konic potrošnje.

NOVA ZAŠČITNA OBLEKA ZA LIVARJE

Neka britanska tvrdka se je po daljših poizkusih odločila za izdelavo nove zaščitne obleke, ki ni občutljiva za kapljice staljene kovine do 1.600 stopinj Celzija in je zelo udobna.

Take zaščitne obleke so namenjene delavcem v železarnah, predvsem livarjem. Izdelujejo jih iz tkanine, ki sestoji iz nylona in čiste volne. S posebnim postopkom dosežejo, da postane površina tkanine popolnoma gladka, tako da odbija tekoči metal. Če ni v preveliki meri izpostavljena tekoči kovini in iskram, lahko traja toliko časa kot normalna obleka.

Gosalia Jayantial je že od septembra 1960 član našega kolektiva. Tega res pridnega študenta strojne fakultete štipendira podjetje Litostroj. Lansko jesen je končal prvo stopnjo strojne fakultete, po dokončanem študiju pa se namerava zaposliti v naših servisnih delavnicah v Indiji

PRIŠLI V MESECU MAJU 1965

Franc Rojc, Ana Belak, Irena Šeferič, Jožefa Kutner, Marino Perić, Marija Kastelic, Alojz Capuder, Franc Alič, Stanislav Papež, Ivan Pušnik, Ivan Hribernik, Anton Kosi, Jože Pavlič, Blanka Sinkovec, Daniel Baydek, Karol Flerin, Anton Lavrič, Mate Butorovič, Franc Virant, Anton Bebek, Janez Škufca, Marko Vidmar, Jože Čoš, Osman Heta, Franc Sotlar, Alojz Smolič, Alfred Kunst, Stanislav Soklič, Peter Milač, Milan Rabič, Anton Konte, Marjan Ipavec, Ivan Kravcar, Nikolaj Trobec, Jože Simonič, Dušan Koprivnik, Rudi Taurer, Stipe Šiško, Roman Lavičar, Anton Hajdarovič.

ODŠLI V MESECU MAJU 1965

Josip Zalta, Peter Butala, Andrej Zavašnik, Valentin Belič, Robert Deželak, Jože Bradeško, Stjepan Šimič, Tefanija Tomše, Ivan Črešnar, Milka Bregar, Severij Pohlen, Kati Kožuh, Franc Treven, Rifart Baca, B. Gospodinjaki, Ignac Marn, Jože Urh, Andrej Sinkovec, Boris Kavčič, Marija Kostrev, Drago Čamdžič, Janez Kunc, Mirko Papež, Tomo Pokupec, Franci Božak, Vinko Kastelic, Josip Zvonkovič, Karel Kastelic, Alojzij Bracar, Martina Duh, Drago Plaskan, Bojan Petrič, Anton Babič, Vinko Zupančič, Marjan Meglen, Ivan Knez.

ZAHVALA

Zahvaljujem se sindikatu PPB in podjetju za denarno pomoč ob novem letu. **Albin Vipotnik**

ZAHVALA

Organom samoupravljanja, družbenopolitičnim organizacijam v podjetju in celotnemu kolektivu sporočam globoko zahvalo za sočustvovanje in pomoč, ki je bila deležna moja družina ob nenadni in tako tragični izgubi nenadomestljivega očeta in skrbnika.

Še posebej pa se želim zahvaliti sindikalni podružnici za tako hitro in izdatno gmotno pomoč, tovarišema Semetu in Kosu za ganljive in tolažilne poslovilne besede, podjetju, organizacijam in mojim najožjim sodelavcem za darovano cvetje in počastitev pokojnika, godbi za spremstvo pri pogrebu in še vsem, ki so mi kakorkoli stali ob strani in pomagali v najtežjih urah.

Vsem in vsakomur moja najpriskrbnejša zahvala!

Zavašnik Elizabeta z otroki

PREKLIC
Preključimo izgubljen tovarniško izkaznico.

Kralj Alojzij, čistilec v livarni jeklene litine

GLAS IZ ŠVICE

Spoštovano uredništvo! Ker sem prav danes prejel Vaš časopis, me je tako ganilo, da sem brž sklenil napisati par besed. Predvsem se uredništvu najlepše zahvaljujem za redno pošiljanje časopisa. Rad prebiram vrstice svojih tovarišev, prijateljev in znancev; kako ne, saj sem bil Vaš član več kakor 13 let. Kmalu bom zapustil tujino in se zopet vrnil med vas, da bi se s pridobljenimi izkušnjami vključil med

V neredu red ali samo — nered?

Zanima vas ...

svoje stare sodelavce; vem zgotovo, da bo to napreden korak, in da bom lahko pomagal izboljšati litostrojko embalažo. Osnovno pravilo, ki ga tu uporabljamo je: hitro, natančno in brez odpadka.

Prek časopisa bi želel pozdraviti vse delavce iz odpreme in režijske mizarne; prav posebej pa še tov. Levstika in tov. Palčiča.

Vinko Tomažin
Zürich, 5. 5. 1965

SLUŽBA PRAVNE POMOČI V ŠISKI

S 1. majem 1965 je pričela poslovati »Služba pravne pomoči Ljubljana-Šiška«, ki ima svoje prostore v Ljubljani, Frankopanska ulica št. 5.

Služba daje pravno pomoč občanom, hišnim svetom, krajevnim skupnostim ter delovnim in drugim organizacijam pri uveljavljanju in varstvu pravic pred organi oblasti, zavodi in organizacijami. Ustne pravne nasvete občanom, krajevnim skupnostim in hišnim svetom daje navedena služba brezplačno, sicer pa zaračunava pravno pomoč po odvetniški tarifi.

Delovni čas za stranke, ki iščejo pravno pomoč, je od 8. do 13. ure ter od 17. do 19. ure vsak delavnik razen ponedeljka in sobote, ko so prostori (razen za vabljenе stranke) zaprti.

Člani sindikata v delovnih organizacijah imajo kot občani pravico iskati pravno pomoč pri »Službi pravne pomoči Ljubljana-Šiška«.

O TEM IN ONEM

KORISTNI RAZGOVORI s sovjetskimi strokovnjaki

V prvi polovici aprila je slovensko elektrogospodarstvo sprejelo v svoji sredi ugledne goste. Od 30. marca do 12. aprila so prišli na uradni obisk v Jugoslavijo elektroenergetski strokovnjaki iz Sovjetske zveze z namenom, da poglobijo medsebojno sodelovanje ter izmenjajo izkušnje s področja elektrogospodarstva. V času svojega obiska so se nekaj dni zadržali tudi v Sloveniji, kjer so obiskali upravo Elektrogospodarske skupnosti Slovenije, termoelektrarno Šoštanj, hidroelektrarno Ožbolt in gradbišče Srednje Drave I, zraven pa že TZ Litostrojo, medtem ko so si vmes privoščili še kratek oddih na Bledu.

Osemčlansko delegacijo, v kateri so bili zares ugledni strokovnjaki elektroenergetike SZ in vrh tega še visoki politični strokovnjaki, je vodil tov. Aleksander S. Pavlenko, član kolegija Gosplana in načelnik oddelka za elektrifikacijo narodnega gospodarstva ZSSR, ki je bil v Jugoslaviji in Sloveniji že leta 1957.

Po prihodu iz Beograda so se gostje najprej ustavili v Ljubljani in imeli na upravi ELES razgovore s predstavniki elektrogospodarskih organizacij Slovenije. Tematika teh razgovorov je obsegala vprašanja organizacije elektrogospodarstva, pri čemer so se člani delegacije živahno zanimali za ureditev pri nas, pojasnili pa so, da je naš sistem organizacije bistveno drugačen od njihovega. Pri njih imajo sistem centraliziran; deli se na ministrstvo in Gosplan, medtem ko imajo posamezne njihove republike ministrstva, druge pa uprave za energiko.

V Litostroju so potekali razgovori glede gradnje turbin za HE Djerdap, gostje pa so se zanimali tudi za kapacitete Litostroja in njihovih proizvodnih možnosti ter za proizvodnjo od ustanovitve do danes.

Razvoj energetike v SZ

Ob razgovorih z gosti iz SZ so naši strokovnjaki zvedeli za nekatere zanimive podrobnosti:

V Sovjetski zvezi imajo v obratovanju že več enot visokega učinka po 300 MW, izdelana pa je tudi še enota za 500 MW, a v izdelavi imajo načrte in konstrukcije za superproizvodne enote 800 MW in še za močnejše. Njihovi kotli dajejo na uro 950 ton pare s pritiskom 240 ata in temperaturo pregrete pare 580 stopinj Celzija.

Glede enot 200 MW so pojasnili, da so zgrajene predvsem za konstantno polno obremenitev in je znižanje obtežbe na kotlih ali turboagregatih na 60 odstotkov že problematično. Zato naj bi po njihovem mnenju turboagregati

NEKAJ MISLI O SAMOUPRAVLJANJU

Samoupravljanje se mora uveljaviti v celoti. Vzroki današnje situacije so predvsem v premajhnem utrjevanju delavskega samoupravljanja in v zadrževanju starih oblik vodenja gospodarstva. Vsebuje pa delavsko samoupravljanje tako gospodarjenje kot tudi delitev prigrisposodarjene.

(Iz referata člana IK CK ZKS Franca Popita.)

Rešitev gospodarskih problemov je v večji produktivnosti, med potrošnjo in ustvarjenimi možnostmi ter v skladnosti izvoza in uvoza. Nastajajoča situacija, ki ni lahka, zahteva od vseh subjektivnih sil idejno politično enotnost in dejavnost ob jasnih perspektivah, kaj hočemo. Upirati se je treba vsem poskusom, ki vlečejo nazaj.

(Iz referata člana IK CK ZKS Franca Popita.)

teh moči (200 MW in več) obratovali čimbolj v pasu 6.000 ur, kritje konic pa naj bi prevzele starejše, manj ekonomične termoelektroenergetike. Za to pa je seveda potreben močan prenosni elektroenergetski sistem z napetostjo 400 kV, ki ga gradijo vzhodnoevropske države, združene v organizaciji SEV.

In kaj mislijo o atomskih elektrarnah?

STROJNA TOVARNA METALNA LITOSTROJ

PRIMERJAVA PODATKOV IZ ZADNJIH DVEH LET

Po podatkih kadroviskih sektorjev vseh treh podjetij, ki so povezana v našem poslovno-tehničnem sodelovanju, je gibanje delavcev najbolj ugodno v STT, kjer je stopnja zamenjave (t. j. odstotek odhodov nasproti celotnemu številu zaposlenih) v upadanju, vtem ko je pri Metalni in Litostroju v porastu. Vseh zaposlenih je bilo v STT (prva številka velja za leto 1963, druga za leto 1964): 902 oz. 1035 (stopnja zamenjave je od 16,6% v letu 1963 padla lani na 10,3%), v Metalni: 2537 oz. 2582 (stopnja zamenjave je v porastu od 22,8% na 26,6%), v Litostroju: 3481 delavcev leta 1963 oz. 3660 leta 1964 (stopnja zamenjave v porastu od 18,5% na 24%).

Primerjava osebnih dohodkov na zaposlenega (če vzamemo za STT indeks 100) nam za leto 1963 pokaže v Litostroju za 11%, v Metalni za 3% nižji osebni dohodek na zaposlenega; v letu 1964 pa v Litostroju za 18% nižji in v Metalni za 1% višji osebni dohodek na zaposlenega.

Zanimiva je še primerjava v istih letih (1963 in 1964) opravljenih nadur v vseh treh podjetjih (če vzamemo spet za STT indeks 100). Primerjava indeksov pokaže, da je bilo v Litostroju opravljenih v letu 1963 za 24% nadur na zaposlenega manj kot v STT, v Metalni pa za 19% manj; v letu 1964 v Litostroju za 39% manj in v Metalni za 20% manj nadur na zaposlenega.

Boleznine do 30 dni na zaposlenega: primerjalna indeksa sta pri Litostroju in Metalni za leto 1963 oz. 1964 znatno nižja, in sicer sta pri Litostroju 66% oz. 74%, pri Metalni pa 54% oz. 56% glede na indeks 100 pri STT. Če pa upoštevamo pri tem še število zaposlenih, ki je pri Metalni več kot dvakrat, pri Litostroju pa več kot trikrat večje, je odstotek bolezenskih izostankov zares pereč problem. Število neopravljenih ur na zaposlenega je bilo lani v Litostroju in Metalni v porastu nasproti STT (indeks 100) za 5% oz. 1%; nasproti letu 1963 pa pri Litostroju v porastu za 7% in pri Metalni za 16%.

OBRAČUN METALNE ZA LETO 1964

List »NASA TOVARNA«, glasilu delovnega kolektiva Metalne iz Maribora, je objavil v svoji aprilski številki zanimiv članek z naslovom »Kaj smo prigrisposodarili v letu 1964«. Iz njega povzemamo nekaj najvažnejših podatkov: od planiranega celotnega dohodka 11.400.000.000 so dosegli

Tudi o elektrarnah na atomski pogon je tekla beseda. Gostje so izrazili svoja stališča o izkoriščanju atomske energije takole: Ob trenutnem stanju je pri njih atomska energija še dva do trikrat dražja od klasične. Tako nameravajo, zlasti v azijskem delu SZ, še naprej izkoriščati naravne energetske vire. V evropskem delu in povsod tam, kjer že obutijo pomanjkanje klasičnih goriv, pa bodo uporabljali atomsko energijo. Problem bodo reševali ločeno po posameznih področjih.

Razgovori, namejeni proučitvi možnosti za specializacijo proizvodnje, kooperaciji in znanstvenemu tehničnemu sodelovanju, so vsepovsod potekali v prijetnem vzdušju. Izmenjana so bila strokovna mnenja, ki jih bodo uporabili strokovnjaki obeh dežel pri projektiranju in gradnji bodočih energetskih virov, prav gotovo pa tudi pri napredku elektrogospodarstva nasploh.

(Po »Elektrogospodarstvu«, 25. 4. 1965, šte. 4/VI.)

11.719.172.000 dinarjev ali 102,7%. Materialnih stroškov so planirali za 7.062.905.000, dosegli pa 7.362 milijonov 547.000 din ali 104,2%. Ob primerjanju vseh ostalih planiranih in realiziranih postavk finančnega plana ugotovimo, da so imeli ostanek čistega dohodka 36.124.000 din ali 13,1% od planiranih 325.149.000 din, kar je seveda izredno nizka številka.

Potrebno bo omejiti vse investicije, tudi najnujnejše na minimum. Vse EE se bodo morale odreči vsem svojim željam, ki so jih v pričakovanju ugodnega zaključka vodile v letu 1964.

V podjetju je bilo zaposlenih lani 2.582 oseb, na novo sprejetih je bilo 776, odpuščenih pa 687 oseb.

NAČRTI STT

Zasavski tednik je 28. IV. 1965 objavil članek pod naslovom »Za 2 milijona dolarjev izvoza«, kjer med drugim glavni direktor Strojne tovarne Trbovlje inž. Rudi Babič govori o perspektivah podjetja. Glavni cilj podjetja v prihodnje je proizvodnja posameznih specializiranih proizvodov, in sicer takih, za katere je na trgu povpraševanje. Strojne tovarne Trbovlje nimajo namena preiti v večje investicije, dokler ne bodo njihove zmogljivosti popolnoma izkoriščene. Osnovna naloga podjetja pa naj bi bila, ustanoviti specializirane obrate z uporabo moderne tehnologije. Prvi naj bi bil obrat jamskega oporja, kjer naj bi do konca leta proizvajali od 100 do 120 tisoč jamskih stojk. Prav tako naj bi prešli na formiranje obratov za proizvodnjo dvoverzičnih transporterjev in drolilcev in obrata individualne proizvodnje s podarjom na specialnih strojih za separiranje premoga in metalov. Ustanoviti nameravajo tudi razvojni sektor, ki naj bi imel značaj razvojnega instituta STT.

Člane kolektiva STT preveva želja, da bi do leta 1970 dosegli dohodek podjetja v višini 9 milijard dinarjev, od tega 50% izvoza. Od leta 1949 do letos je STT povečala fizični obseg proizvodnje od letnih 1150 na 9000 ton izdelkov.

V novih razmerah bodo lažje uspevala podjetja, ki bodo s specializacijo, kooperacijo in integracijo organizirala sodobno proizvodnjo, velikoserijsko proizvodnjo, kakovitno in konkurenčno na svetovnem in domačem trgu.

(Iz referata člana IK CK ZKS Franca Popita.)

Rekonstrukcija naših železarn na pol poti

V programu rekonstrukcije in gradnje novih kapacitet črne metalurgije do 3,2 milijona ton jekla letno je prišlo do takih težav, da je vprašanje, ali bomo pri nas program rekonstrukcij črne metalurgije sploh lahko izpeljali. Predvsem bo cena moderniziranja in širjenja kapacitet železarn znesla verjetno okoli 560 milijard dinarjev, kar je približno 100 milijard dinarjev več, kot je bilo predvideno. Razen tega pa tudi z rekonstrukcijo starih in gradnjo novih objektov ne gre vse tako, kot bi moralo iti. Ob koncu preteklega leta in v prvih mesecih tega leta se je položaj naglo

poslabšal, predvsem glede obveznosti domače strojne industrije in tovarne opreme.

Finančni podatki o tempu rekonstrukcije železarn so zelo pričljivi. Leta 1962 so pričeli izvajati program rekonstrukcij in so porabili le 45% sredstev, ki so bila namenjena za isto leto; leta 1963 so jih porabili 89%, a leta 1964 77%. Torej so od predvidenih 264 milijard porabili okoli 186 milijard dinarjev ali samo 71%.

Dosedanji potek rekonstrukcije ima še eno slabo stran — domači proizvajalci notranje opreme so s svojimi dobavami precej bolj zaostali, kot pa prikazujejo globalni podatki o opravljenem poslu. Npr. namesto da bi leta 1962 dobavili opremo v vrednosti 17 milijard 848 milijonov dinarjev, so je dobavili le za 6 milijard 192 milijonov ali 34,7%. Leta 1963 so dobavili (po vrednosti) 61,3% predvidene opreme, a preteklo leto 52,1%. V preteklih treh letih bi morali izdelati opremo v vrednosti 61 milijard 344 milijonov dinarjev, izdelali pa so je le za 30 milijard 326 milijonov dinarjev ali 49%.

(Po Ekonomski politiki)

NAPREDEK NAŠEGA GOSPODARSTVA

Privredni pregled je dne 1. V. 1965 objavil članek z naslovom »Guliverjevi koraki«, kjer je na zanimiv način prikazan gospodarski razvoj nove Jugoslavije.

Izmed mnogoštevilnih podatkov naj naštejemo samo najzanimivejše. Glede na predvojno stanje se je proizvodnja električne energije povečala za približno 9 krat, črne metalurgije za 7 krat, barvne metalurgije za 3 krat, papirja za 5 krat, prehranske industrije za približno 4 krat itd.

Če pogledamo razvoj hidroenergetike, ugotovimo, da bi z izkoriščanjem hidroenergije lahko dosegli letno proizvodnjo električne energije v višini 66,5 milijarde kilovatih ur. V Jugoslaviji imamo danes nad 50 velikih hidroelektrarn, od katerih naj omenimo samo HE Jablanico, Trebišnjico, Vlasino, Kokin Brod, Split, Mavrovo, Moste, Zeto itd. V prihodnjih letih lahko pričakujemo izgradnjo hidroelektrarne na Djerdapu, kjer se razvija eno največjih gradbišč v tem delu Evrope.

V zvezi s hidroelektrarnami moramo omeniti tudi podjetja, ki že vrsto let slove doma in na tujem s svojimi kvalitetnimi izdelki: Litostroj v Ljubljani, »Prvomajska« v Zagrebu, Metalna v Mariboru, »Ivo Lola — Ribar« v Železnikih, »Rade Končar« v Zagrebu, »Jugoturbino« v Karlovcu itd.

Če se omejimo samo na gornje skope podatke lahko vidimo, da je Jugoslavija prav v tej panogi gospodarstva, o kateri pred vojno skoraj ni bilo govora, morda najbolj napredovala.

Naša raziskava mnenja v Občanu

Časopis »Občan«, ki izhaja že četrto leto in obravnava vprašanja samoupravljanja v komunih, je v šte. 10 z dne 15. maja t. l. na dveh straneh ponatisnil del naše »Raziskave mnenja 63« o aktualnih problemih v podjetju. Uredništvo časopisa se je za to odločilo, ker »meni, da predstavlja takšna anketa zanimivo in zlasti koristno akcijo, ki bi se je lahko poslužili tudi v marsikateri drugi delovni organizaciji.« Časopis je ponatisnil tisti del naše ankete, ki se nanaša na vprašanja samoupravljanja. Ponatis, ki nosi naslov: »Rezultati raziskave v Litostroju — osnova za učinkovitejšo družbeno delo«, zaključuje uredništvo s tole pripombo: »Raziskava je zanimiva kot redek primer organiziranega empiričnega pristopa k problemu samoupravljanja. Kot eden izmed začetnih primerov empiričnega raziskovanja lahko koristno služi za nadaljnje proučevanje.

Glede na tako širok vsebinski obseg raziskava ne more biti pogledljiva, temveč lahko omogoči le pregledno sliko. Vendar pa že taka raziskava lahko predstavlja solidno osnovo za učinkovitejšo družbeno delo in planiranje v kolektivu.«

PREJELI SMO

Vjudnost na žici

Tovariš urednik, morda je nepomembno, o čemer vam pišem, toda kot novega delavca v našem podjetju, navajenega iz prejšnje službe drugače, me je že prvi dan službe v Litostroju zbadlo, ko je moral moj šef najmanj dvakrat vprašati nekoga, ki ga je telefonsko poklical, kdo pravzaprav govori z njim na drugem koncu žice. Kasneje sem ugotovil, da je to v Litostroju že kar udomačena praksa; če te kdo po telefonu pokliče, se sploh ne predstavi, temveč kar začne svoj pogovor, kakor da se vsi že po glasu poznamo. Če že ne pozdravi, ko začne pogovor, naj se vsaj predstavi, saj to terja od vsakogar, ki govori po telefonu, najbolj preprosto vljudnost. — Zares samo vljudnost in prav nič več!

To vljudnost smemo zahtevati od vsakogar, ne glede na delovno mesto in položaj, saj se je le tako mogoče z nekom pogovoriti brez nesporazumov in nepotrebnih pojasnjevanj. Čudim se tembolj, če takšno nevljudnost zagreše šolani ljudje, saj bi smeli upravičeno pričakovati, da so se vljudnega občejanja naučili že v šoli. Žal pa največkrat ni tako. A če kdo te preproste vljudnosti ni prinesel iz šole, zakaj ga vsaj na delovnem mestu in v praksi ne poučimo, kako se je treba tudi po telefonu predstaviti?

V podjetju, kjer sem delal prej, so mi ob namestitvi dali z vsemi delovnimi navodili tudi navodilo o vljudnem občejanju v podjetju in s strankami. Zakaj ne bi tudi v Litostroju dajali takšnih navodil ob sprejemanju novih delavcev? Če bi sodil tovarišice in tovariše po njihovi vsakdanji praksi, bi moral sklepati, da jim tega ali nihče ni nikdar povedal ali pa vsi skupaj premalo opozarjamo na to nevljudnost, ko jo ugotovimo.

Dogaja se tudi, da te nekdo pomotoma pokliče in ne da bi se predstavil in opravičil, nevljudno zapre telefon, kot da si ti kriv, če se je on zmotil. Morda je res, da vsa ta in podobna vljudnost neposredno ne vplivata na našo proizvodnost; vsekakor pa vplivata na medsebojne odnose, od katerih je navsezadnje vendarle precej odvisno tudi naše organizirano delo v kolektivu, saj tudi tu lahko rečemo — kot pri prometu na cesti: Pri delu nisi sam!

Delovni tovariš

Želje po letovanju uresničljive?

Dopusti so pred durmi. Prva polovica leta gre h kraju. V jeziku turističnih delavcev — predsezona se je preselila v glavno turistično sezono. Sončni žarki vsak dan bolj vabijo k morju, pa tudi v planine. Z močjo pridobivajo tudi na ceni. Preko 10.000 postelj v počitniških domovih delovnih organizacij naše republike je pripravljenih.

Morje, planine, kopanje, izleti...

Reke avtomobilov vseh mogočih znamk in registracij, polni vlaki, avtobusi, letala in ladje — vse je usmerjeno proti turističnim krajem, največ k Jadranu.

PREDPOČITNIŠKI DIALOG

— Tone, si že kaj razmišljal o letošnjem dopustu? Kam jo boš mahnil? — je dejal Francelj svojemu sodelavcu iz livarne med dopoldanskim odmorom. Sonce, ki ju je zvalo na plano, jima je prijetno ščemelo v oči.

— Hudiča, saj res. Delaš in delaš, utrujenost se ti vleže v

omenjenim znižanjem. Nove cene so še zmeraj visoke in seveda za 300 dinarjev višje kot lani.

MALA ANKETA V TOVARNI

Povprašali smo po tovarni. Prisluhnili in zapisali smo mnenja ljudi tudi z družinami in brez njih. Takole so menili pred zadnjim znižanjem povišanih cen:

— Sli bomo, vendar ne v naš dom. Drugje so menda cenejši.

— Za ta denar se mi tudi doma nudi prijeten oddih.

— Ne strinjam se s tem, da dobijo regres samo tisti, ki letujejo v naših domovih. Če bi dobil po petsto dinarjev iz regresa na dan, bi ta denar bolje izkoristil kje drugje.

Pred znižanjem cen je torej večina trdila, da bo ostala doma. Dopustniške dni naj bi preživljali ob Savi ali pa bi se z družino za nekaj dni preselili k sorodnikom na deželo. Nekateri so se ogrevali tudi za kampiranje.

KAKO JE V DRUGIH PODJETJIH?

Ker smo med odgovori na naša vprašanja naleteli tudi na odgovor, ki meri cene v naših počitniških domovih s cenami v letoviških drugih podjetjih, smo zavrteli telefon in dobili teleogovore:

Iskra Kranj: — Cene penzionov v naših domovih so od 1500 dinarjev na Dolgem otoku (šotori) do 1800 dinarjev v Poreču, Selcah in Trenti. Vsak član kolektiva dobi 700 dinarjev regresa dnevno.

TAM Maribor: — Našim delavcem smo pripravili letovanje v Omišlju in na Pohorju za ceno 1600 dinarjev dnevno. Regres se giblje od 550 do 1150 dinarjev. Največji znesek regresa, to je 1150 dinarjev dobijo tisti, katerih osebni dohodki niso večji od 40.000 dinarjev.

Slovenija-cesta Ljubljana: — Letovanje v naših počitniških domovih na Bledu, Fiesi in Bohinju velja 1500 dinarjev. Regres — 500 dinarjev na dan.

Počitniška skupnost — Šiška: — Pri nas lahko letuje vsak. Cena je 1700 dinarjev dnevno. Naši domovi so v Selcah, Vodica in Kranjski gori.

Če gledamo letovanje delavcev naše tovarne skozi dinar, vidimo, da cene v naših domovih (vključno sorazmerno nizek regres) po zadnjem znižanju le niso med najvišjimi. Z večino podjetij smo sedaj celo na istem povprečju: **okoli 1000 dinarjev dnevno z regresom.** Izjema je morda le TAM, vendar ne po višini penziona, temveč le po skali regresa. Seveda so morali najti za to kritje v fondu osebnih dohodkov, saj po zakonu regres ne more presežati 500 dinarjev.

Opomba uredništva:

Stolpci našega časopisa bodo vsakomur, ki ima kak primeren predlog o počitniških problemih, vselej na razpolago. Kakor vsako leto, pa bomo tudi letos v stikih z našimi letoviščarji in prisluhnili bomo njihovim željam, kritikam in predlogom.

Zato je seveda tudi naša rešitev lahko le zasilna in začasna. Počitniški domovi niso več samo problem tega ali onega podjetja; po svoji nerentabilnosti so že dolgo širši družbeni problem. Prav tako je obči družbeni problem tudi vprašanje najprimernejše oblike za omogočanje letovanja vsem delovnim ljudem, pri čemer pa bodo morali posamezni kolektivi poiskati najprimernejše rešitve tudi v svojih okvirih. **Najbolj zanesljiva pot do teh rešitev bo slej ko prej vodila le skozi dobro gospodarjenje v podjetju in v počitniških domovih.**

POGLED NAZAJ

Pred drugo svetovno vojno je bila naša obala dostopna le redkim izbrancem. Zamaščena telesa tujih in domačih gospodov kapitalistov — trgovcev, veletrgovcev in industrijcev so se prekladala na vroči mivki opatijskih, crikveničkih, dubrovniških in drugih plaž vzdolž Jadrana.

Delavec si morja niti v sanjah ni smel zažele. Če je že kdo zašel na morje, ni šel tja na dopust, temveč na trdo sezonsko delo.

Danes je drugače. Obala je vsem dostopna. Poglejmo nekaj let nazaj, ko je vse hitelo na morje, cene so bile zmerne in kolektivi so organizirali poceni letovanja. Res pa je, da je bila to tedaj edina mogoča oblika cenenega letovanja. Danes je teh oblik in možnosti neprimerno več in to je tudi eden izmed vzrokov, da v domovih ni več takšnega navala kot tedaj. Pokazala se je tudi nujnost prehajanja na domove odprtega tipa. V tem pogledu, žal, še niso izkoriščene vse možnosti počitniške kooperacije med podjetji. Mi smo že napravili prve korake v tej smeri v okviru poslovno-tehnične sodelovanja z Metalno iz Maribora in STT iz Trbovelj. O pripravljeni »osnovni pogodbi o sodelovanju z izmenjavo ležišč v počitniških domovih« sodelujočih podjetij bo razpravljal V. plen v Mariboru junija letos. Če in ko bo ta pogodba potrjena, se bodo tudi članom našega kolektiva odprle širše možnosti za izbiro krajev in domov letovanja. Vprašanje cen in regresa bo seveda tudi potem še odprto, a v sodelovanju s podjetji bo mogoče tudi tu najti usklajene rešitve.

Lado Lucu

Anekdota

Beethovna so povabili nekoč v konservatorij, da bi povedal svoje mnenje o igranju nekega pianista. Ko je pianist odigral svoj program, je Beethoven vzdihnil in rekel:

— Zmeraj sem govoril, da so sloni zelo škodljivi živali.

— Toda, maestro, — ga je vprašal začuden pianist. — Kašno zvezo ima slon z glasbo?

— Iz slonove kosti delajo tipke za klavir, je ostro odgovoril skladatelj.

POT NA VRH

Kdor se hoče v življenju povzpeti visoko, ne sme čakati na dvigalo; pogosto se pride na vrh hitreje po stopnicah.

(Iz »Kratkih stikov« v časopisu Elektrogospodarstvo št. 5/VI.)

STROJNIŠKI VESTNIK

glasilo oddelka za strojništvo, inštituta za turbo stroje, društva strojnih inženirjev in tehnikov SR Slovenije

Prinaša aktualne članke iz strojništva, pregled domače in tuje strokovne literature, društvene vesti, poročila o delu in uspehih vseh vodilnih tovarn strojne industrije

Izhaja dvomesečno v nakladi 3000 izvodov.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Aškerčeva 16.

TEHNIKA

Časopis »Tehnika«, organ Zveze inženirjev in tehnikov Jugoslavije, izhaja vsakega prvega v mesecu.

Obseg:

1. Splošni del tehnike
2. Naše gradbeništvo
3. Rudarstvo in metalurgija
4. Strojništvo in elektrotehnika
5. Kemično industrijo
6. Prehranjevalno industrijo
7. Promet
8. Organizacijo dela
9. Obvestila industrijskih podjetij o njihovih proizvodih in tehničnih dosežkih

Vsaka številka obsega približno 25 strani velikega formata 21×29 cm.

Letna naročnina: 12.000 dinarjev.

Posamezna številka: 1250 dinarjev.

Naročila pošiljajte na naslov: DIREKCIJA ZA IZDAVAČKU DELATNOST »TEHNIKA«, Beograd, Kneza Miloša 7/II; telefon 30-106, 30-057 in 30-024

Pogled na obalo v Trpnju

telo. Sam ne veš, kaj ti manjka. Potem ugotoviš, da si potreben počitka, teden ali dva brez skrbi; nekje v planinah ali ob morju bi se pošteno prilglo.

ZELJE PO LETOVANJU IN CENE

Če prelistavamo statistične podatke, ugotovimo, da letuje v počitniških domovih le približno desetina vseh zaposlenih, število nočitev pa je vsako leto manjše. Vzroki? Višina cen je vsaj eden izmed njih, vendar ne edini.

Pogled v cenik dnevnih penzionov v naših domovih, ki se po zadnjem sklepu na seji DSP gibljejo (brez regresa) od 1500 dinarjev dnevno v Trpnju in Fiesi do 1600 dinarjev v Moščenici Dragi, zbuja upanje, da želje po letovanju ne bodo več tako ubite, kakor je to kazalo pred

— Letos ne bom letoval v lito-strojskem domu. Predrago je. Z izposojenim šotorom in planinskim gorilnikom bom preživel deset dni v Poreču. Upam, da bom s 700 dinarji na dan shajal. (Z regresom bi ga sedaj v domu veljalo 1000 dinarjev namesto 1300).

— Vsako leto sem preživel del dopusta v enem izmed naših domov. Letos mi najbrž to ne bo mogoče. Imam štiričlansko družino. Če kalkuliram — cena dnevnega penziona in nekaj za druge izdatke — pridem do vsote 8.000 (oz. po znižanju okoli 6.800) dinarjev dnevno. To je za vse preveč. Bomo kar doma!

— Letos ne gremo!

— Predrago! Tudi poceni je dražje...

— Šel bom v Fieso, čeprav bomo morali potem pošteno stisniti pas.

NAČELNOST

Pri delu, na sestankih in v razpravi — predvsem načelnost terja mož povsod. Če jo pri tem načelno kdaj dobi po glavi — gorje! Užaljeno se stisne v kot.

STROGOST

»Trd bodi, neizprosni, mož jeklen« — navzdol do vseh, ki so ti podrejeni. Navzgor prijazen, le v poklonih klen — obraza dva imaš lepo v izmenih.

Dan resnice

Vprašal sem človeka, ki je nestrpno prelistaval novi koledar: — Kaj neki iščeš?

— Dan, ko bi lahko povedal resnico.

Od tedaj ga nisem več pozdravljaj, kajti resnico je treba zmeraj govoriti.

(J. Rodari, italijanski književnik)

LENUH

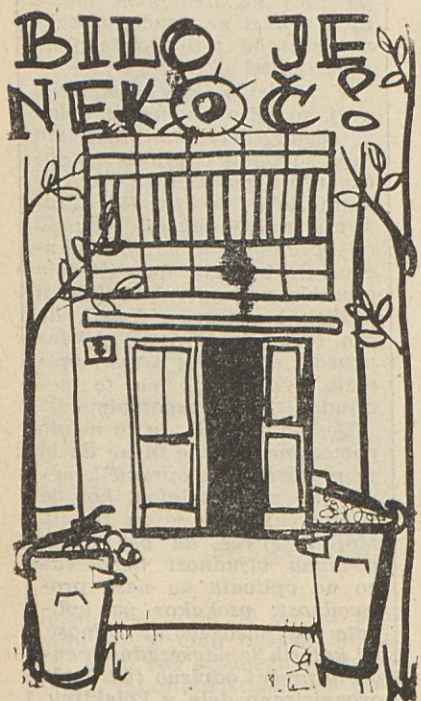
V čem (pri nas) izgovor je lenuha?

Da za vse (pri nas) dovolj je kruha, ker je (drugih) pridnih rok dovolj.

Čemu tedaj bi on, prav on, potil se bolj?

In še pripis k morali tej in taki:

Po delu ne, le po želodcu smo enaki.

Nekoč je na bloku gorela luč, a žarnice tam že dolgo ni več; pred blokom pa, kjer so zdaj kante za smeti, so bile nekoč lepe klopi...

PAVLIHA V ŠISKI

— Ali stanuje na terenu Hinka Smrekarja kak član občinske skupščine? — Ceste pogledite! Kaj mene sprašujete!